

COSINZEANA

CUPRINSUL:

O jumătate de veac	Ion Agârbiceanu
Pe mare	Marcel Romanescu
În Provincie	Iustin Ilieșiu
Serafina	Aurel Locusteanu
Străbunii	Al. Negură
Răvaș de toamnă	G. Vlădescu-Albești
Nu-i așa?	Emerik Farkas, trad. Aurel Pop
Karna (din Mahabarata)	trad. de Vasile Al.-George
Cântec	Volbură Poiană-Năsturaș
Castelul solitar	Sabin G. Truția Louis Couperus
Casa cu duhurile	trad. de M. Romanescu
Gânduri și oameni	Marcel Romanescu
Spiritul generației dela 1848	Octavian Goga
Cărți și reviste (Oct. Goga: Mus- tul care fierbe; G. Ibrăileanu: Scriitorii români și străini; I. L. Caragiale: Momente; Marcel Ro- manescu: Hermanosa din Corint; Elena Văcărescu și Contesa de Noailles: Miresme și Departe; Al. Negură: Fulgi, versuri)	D. I. Cucu

Insemnări: A 60-a sesiune generală a Academiei; Secția românească a Pen-club-ului; Publicațiunile Casei Școalelor; Universalizarea literaturii române; Moartea unei farse, care a durat prea mult; Cioclii culturii; Două bilanțe; Activitatea ministerului artelor; Turtucaia noastră; Marile premii naționale de literatură pe 1927.

ANUL XI. Nr. 4 5. — — — — — CLUJ, 31 MAI 1927.

DIRECTOR: SEBASTIAN BORNEMISA — — REDACTOR: D. I. CUCU

PREȚUL 20 LEI

„COSINZEANA”

Apare odată pe lună cu colaborarea celor mai de seamă scriitori

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA IN CLUJ, PIAȚA CUZA VODĂ 16

Director: SEBASTIAN BORNEMISA

Redactor: D. I. CUCU

Abonamentul: 200— lei pe an. Pentru instituții și autorități Lei 300—

Anul XI

31 Mai 1927

Nr. 4—5

Manuscrisele nu se retrimit. Autorii, cari doresc să li se recenzeze volumele, să le trimită în două exemplare. Abonamentele se achită anticipat, cel puțin pe jumătate de an.

Pentru elevii școalelor

secundare!

Abonamentul
se plătește anticipat,
măcar pe 6 luni

Dorind revista „Cosinzeana”
ca să facă accesibilă abonarea ei și de
către elevii școalelor secundare, — le face un
abonament de favoare de 120 de lei pe an

Aceia dintre elevi, care nu au mijloace, ca să
se aboneze individual la revistă, — să
se asocieze câte 2—3 la un loc
și să comande revista pe
un singur nume.

La Administrația noastră
se găsesc de vânzare

COLECȚIILE REVISTEI COSINZEANA

din anii 1922, 1923, 1924, 1925 și 1926, cuprinzând numeroase bucăți literare
poezii și ilustrații. — Prețul unei colecții este 200 de Lei.

Cine însă le comandă pe toate cinci, le primește
cu preț scăzut de 600 de lei numai.

Cel mai frumos cadou literar ce se poate face domnișoarelor sunt colecțiile „Cosinzenii”

COSINZEANA

O JUMĂTATE DE VEAC...

de I. AGĂRBICEANU

I.

Cu prilejul marilor festivaluri naționale de după unire, dacă am avea urechi de auzit, dacă ne-am pune inima lângă pământ, am asculta, înfiorați, vuetul de bucurie al gliei străbune. La sunetul goarnei românești, subț valurile imnului național, subț pasul apăsător și îndrăzneț al soldatului român și al înfloritei mândre finerimi, leagănul nostru tresaltă de fericire văzând zilele noastre de bucurie. Cu dor adânc a dorit pământul căruia nu i-am dat în trecut decât lacrimile, sângele și oasele noastre, să se reverse asupra lui și zimbetul nostru de fericire, să soarbă în adâncuri lumina și larma zilelor noastre de sărbătoare, el care n'a cunoscut decât tulburarea grea a muncii și a luptelor noastre.

După veacuri simte pasul stăpânului adevărat.

Privesc streinii, se miră și cad pe gânduri. Ce noroc pe Românii ăștia! Ca din cer le-a căzut România mare! Se gândeau ei vr'odată la atâta noroc?

Privesc ai noștri, și unii dintre ei mai spun și azi, când văd măreția manifestării puterii românești: Adevărată minune! Cine ar fi îndrăznit să creadă atât de apropiată ziua cea mare?

Și streinii și cei mai puțin credincioși dintre ai noștri se miră când văd că ne arăfăm, din an în an, tot mai mulți, tot mai hotărâți, tot mai conștienți...

Pământul străbun și cei în care glasul conștiinței naționale e puternic, nu se miră. Pământul ne știe de veacuri că suntem mulți, și se bucură că ieșim în sfârșit la iveală să ne vadă lumea pe noi, fiii lui cei adevărați. Iar cei în care bate de mult un suflet românesc nu se miră, ci cer mai multă viață, mai mare creștere.

Mirarea e zadarnică și fără temei. Nu ne aflăm în fața unei minuni, — căci minuni nu se întâmplă în viața popoarelor, — ci la sfârșitul unor lupte grele și îndelungate, și biruința de acum e rodul lor. Nu suntem învingători de operetă, cărora biruința le poate scăpa ușor din mâni, cum nădăjduesc încă atâția în jurul nostru, ci suntem săpători în piatră tare, cari de veacuri am muncit la clădirea cetății noastre. O lovitură de ciocan, un strop de lacrimă și unul de sânge. Stânca ni s'a deschis cu greutate mare, cum se deschide adâncul în care e păstrat firul de amor, dar odată deschisă ea iarăși vrea ca adăpostul ei să fie vecinic pentru neamul românesc. Și voința ei e voința noastră, căci prin veacuri ne-am

făcut una cu ea; iar porunca iubirii, și când e vorba de legătura dintre om și pământ, e nemuritoare.

Nu ne aflăm în fața unei minuni ci la un popas al suferințelor, al luptelor, al vitejiei și al cuminenției neamului românesc. Nime din sângele nostru să nu cuteze nici a șopti că am ajuns la o izbândă nemeritată. L-ar renega întregul șir de strămoși cari știu că *nici un popor pe lume nu și-a câștigat biruința finală cu mai multe jertfe*, cu mai mari suferințe.

În sufletul bătrân ca și în cel tânăr trebuie să-și implante rădăcini adânci convingerea că am fost vrednici de răsplata de-acum.

Căci acesta e adevărul!

Neamul nostru n'a cunoscut niciodată câștig ușor, n'a știut ce este! Avangarda imperiului roman la miază-noaptea împărăției, straja civilizației antice, lăsați în drumul invaziei barbare fără ajutorul armat al imperiului, subț valurile turbate ale migrațiunilor, luându-le, singuri în piept cu sprijinul munților, greu subț întâile reveniri la viața de Stat, greu subț, voivozi, greu subț Turci, greu subț Fanarioși, greu subț stăpânirile streine, greu la întâile mișcări pentru libertate, greu în 77, greu în 1916... Unde e minunea în cursul veacurilor istoriei românești? Care e câștigul nemeritat? Războiul independenței, înainte cu 50 de ani, ne poate părea acum ușor, dar el a fost pornit și purtat de noi între cele mai grele împrejurări, cu dușmani la spate, cu dușman, care se zicea aliat, în față, cu înainte știrea că din el ne vom alege și cu o pierdere de pământ românesc. O să vedem numai decât.

Sau războiul din urmă a fost o jucărie, și izbânda un câștig ușor pentru români? Dar n'am trebuit, din primele zile ale războiului să desfășurăm întreg trupul armat al Neamului dealungul unui front de luptă mai lung decât acela unde operau zeci de milioane?

Și iată, sunt legi cari cârmuesc lumea și cari nu sufără să fie desmințite. Orice sămânță sănătoasă care se aruncă în pământ bun trebuie să rodească odată. *E legea dreptății istorice pentru popoae.* Nici o jertfă care se aduce pentru adevăr și dreptate, pentru creșterea sufletului omenesc, nu putrezește. Ea trebuie să-și rea roadele.

Și în cartea vremilor s'au scris toate faptele străbunilor cari atunci păreau zadarnice. Neamul nostru s'a luptat, de veacuri, pentru pământ, pentru lege și pentru libertate, pentru respectarea dreptății istorice.

Nu-i petec de pământ între Nistru și Tisa care să nu fi fost adăpat în lacrimi și sânge pentru păstrarea limbii, legii, a pământului și a dreptății, temeliile vieții naționale și primele elemente ale civilizației.

Dealungul veacurilor noi am sămănat sămânța cea sănătoasă a principiilor umanității. Noi am fost, după vorba marelui nostru istoric Iorga, câinele de pază al civilizației apusene în pragul răsăritului de unde amenința primejdia.

Dacă, în vederea lumii, eram înfrânți și robi în moșia noastră, în glia străbună încolțeau jertfele noastre ca tot atâția sămburi de foc, cari se vor aprinde odată. Încătușați la suprafața pământului, sub pământul național creștea, din veac în veac, libertatea.

Dacă popoarele civilizate ne-au recunoscut drepturile și ne-au ajutat să le dobândim, însemnează că s'a petrecut o minune? Nu! Ele au făcut un gest dela înălțimea umanității unde se află, au slujit dreptății istorice, care nu iartă ca jertfa bună să rămână nesacrificată în vecie, chiar aici pe pământ. Iar jertfa aceasta neamul românesc a adus-o din greu veacuri de-arândul, pregătindu-și biruința de azi.

Da, acesta e adevărul pe care trebuie să-l mediteze de-o potrivă și dușmanii și fii neamului cu mai puțină credință. *Nimic nu avem ce-nu am fi meritat. Nimic n'am câștigat decât cu răstignirea proprie. De-aceea nici nu putem pierde nimic din ce avem. De pomană n'am mâncat dela nime. Și știm că numai pomanagii, cei ce trăesc din munca și puterea altora, sunt meniții peirii.*

Realitatea de azi nu e de azi. Ea nu s'a manifestat în 1918, nici în 1877, nici în 1859. Ea s'a manifestat în mod vădit, pentru ochii noștri și pentru ochii lumii la aceste date. S'a arătat tot mai biruitoare. Dar ea s'a dovedit odată cu *unitatea etnică* a neamului românesc. Și nașterea acestei unități se pierde în noaptea veacurilor.

Dușmanii, adică neînțelegătorii, și puțin credincioșii dintre noi, adică aceia în cari sufletul național bate din aripi sărace, ar trebui să știe acest lucru pentru a nu se mai mira de... „marele noroc” al românilor. Unitatea noastră etnică a existat înainte de-a veni neamurile de azi în jurul nostru sau la noi. Prin vitregia vremilor neamul a fost împărțit, dar unitatea a rămas. Nu s'a întâmplat un lucru nefiresc, ci unul firesc, unindu-se iar. Și n'am avut numai unitatea sângelui material, ci de aproape patru sute de ani și unitatea celui spiritual, al culturii naționale.

II.

Războiul independenței dela împlinirea căruia țara întreagă sărbătorește cincizeci de ani, vine să adeverească tot ce am spus până acum, și în deosebi afirmația că neamul românesc nu a cunoscut nici-o biruință de paradă, nici un câștig ușor, și că, în consecință, ceea ce izbândește cu grele jertfe, rămâne bun izbândit, nu se mai poate pierde. Nu voiuz insistă amănunțit asupra împrejurărilor în care Ro-

mânia a purtat acest războiu, dar din datele principale asupra lui se va vedea că nu a fost nici pe departe o paradă, cum a rămas în imaginația noastră din copilărie, când recitam în școlile primare:

„Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece,
Și nu era zău, nimănu,
În piept inima rece.
Voiși ca șoimul cel ușor
Ce zboară de pe munte,
Aveam chiar pene la picior,
Aveam și pene'n frunte,
Toți dorobanți, toți căciulari,
Români de viță veche...”

România n'a găsit războiul independenței stăpână pe destinele sale, liberă în mișcări, încunjurată, cel puțin, de bunăvoința vecinilor sau ocrotiți, atunci, de marile puteri din Apus. N'avea, în urma sa, o epocă de libertate și consolidare, nu dispunea de o mare armată, pregătită cu decenii înainte și înzestrată din belșug. N'a pornit la luptă la brațul unui tovarăș loial, sau pe care, cel puțin, l-ar fi putut crede loial.

Noul stat român, născut din unirea dela 1859 dintre cele două principate era abea la începuturile formațiunii sale, dar încă ale consolidării. Abee de câțiva ani putu potoli frământările interne prin aducerea unui Domnitor din dinastie străină, și abea începuse, cu mari silințe și greutate, organizarea țării, când intra în războiul dela Dunăre și Balcani dintre Ruși și Turci.

La începutul veacului al XIX., când declinul Turciei era vădit ireparabil, după ce vechea ei putere de expansiune secase cu un secol înainte, Rusia crezu sosit momentul să înfăptuiască visul lui Petru cel Mare, ajungând la Constantinopol și la marea liberă.

Încă în tratatul dela Kuciuc Cainargi, din 1774, Turcia fu silită să recunoască protectoratul Rusiei asupra popoarelor creștine din imperiu, iar prin tratatul dela Adrianopol din 1829 Rusia, sub pretextul că silește înalta Poartă la o mai largă autonomie pentru principatele române, își începe aici influența care avea menirea să ducă la anexarea principatelor.

Chiar dacă diplomația rusească ar fi lucrat mai cu dibăcie, era cu neputință să nu i se înțeleagă în Principate intențiile. Știm însă că ursul moscovit n'a fost niciodată delicat în arătarea intențiilor, ca și a sentimentelor.

Mișcările ei au fost simțite de proaspăta și puternica conștiință națională luptătoare, rodul culturii naționale și a contactului cu apusul luminat, și în decurs de-o jumătate de veac neamului românesc de dincolo de Carpați i-a reușit să facă unirea, să-și dea o constituție, să soluționeze chestiunea dinastiei. Mai avea noroc de *totala independență* pentru a putea începe opera de clădire.

Marii patrioți și idealști, din Moldova și Muntenia, cari credeau arzător în viitorul neamului, lucrând după porunca sufletului acestuia, luptau acum pentru realizarea ultimei ținte apropiate: independența de Turci.

Rusia, stând și alimentând focul între popoarele

PE MARE

*M'am dus să-mi plimb melancolia
pe marea ce-și destramă iia
de spume fragede în larg
și unde numai un catarg
asemeni sufletului meu
înaltă crucea lui mereu
și-și clatină melancolia
pe marea ce-și destramă iia.*

*M'am dus să rup o fire nouă
din valul ce jongla cu ouă;
cu stropul valului sărat
să mirui trupul meu bărbat;
să fac un suflet de oșel
din cel ce tremură în el,
ca să-mi zidesc o fire nouă
din valul ce jongla cu ouă.*

*Dar marea ce-și destramă iia
se'mpreuna cu veșnicia
de nu puteai să deslușești
hotarul apelor cerești,
iar foșnetu-i vrăjit de trenă
părea o șoptă de șirenă
ce mă trăgea tot mai afund
cu glas de scoici, cu zvon de prund,*

MARCEL ROMANESCU

creștine din Balcani, urmărirea scopurile sale binecunoscut. Cât privește principatele române nu independența, ci anexarea lor o dorea, ca întâiul popas spre cuceriri în spre Constantinopol.

Patrioții români știau că nu Rusiei se puteau adresa pentru a fi sprijiniți în intențiunile lor. Dar nici celuilalt stat mare vecin, dușman de asemenea Turciei, dar dușman și României, Austria. Era o clipă grea când nu putea veni ajutorul diplomatic nici din Franța, care abea trecuse prin războiul nenorocit.

După unire România simțea și mai adânc umilința ce-o lega de Sublima Poartă. Ea nu putea închea tratate comerciale, nu putea bate monetă, chiar și după dispozițiile noii constituții turcești din 1876.

Domnitorul Carol n'a fost recunoscut de Poartă decât în schimbul stipulațiunii că România nu poate ține o armată regulată mai mare de 30.000.

Un popor căruia nu-i mai rămânea pentru a putea respira liber decât independența, avu norocul să câștige un Domnitor doritor de libertate. Încă în 1873 Prințul Carol voi să-și proclame neatârarea. Drepturile depline ale suveranității naționale ardeau acum în sufletul tuturor, dar puțință de realizare nu era. Noul domnitor văzú că pentru aceasta e nevoie să-și consolideze domnia și să-și creeze armata.

Între astfel de împrejurări, — după ce cu un an înainte Sârbii fură înfrânți de Turci, izbucni războiul între Rusia, „protectoarea” popoarelor creștine

și bătrâna împărăție otomană. Dacă Rusia ar fi dorit sincer scăparea de sub Turci a popoarelor creștine, ce ar fi fost mai firesc decât să meargă dela început în alianță cu România?, peste a cărei teritorii avea să treacă.

Dar ei nu-i trebui alianța oferită. Ea voia nu mai o convenție de trecere liberă prin România, cu punerea la îndemâna ei a căilor ferate, a mijloacelor de comunicație, a hranei... Ea venea să ceară definitiv la nordul Dunării, iar la sudul marelui fluviu să desrobească temporal neamurile slave.

Se poate închipui o situație mai tragică pentru finărul Stat român? În pragul așteptării ultimei etape a Statului național suveran, amenințarea de-a ajunge o provincie rusească.

Și în împrejurările astea, și Domnitorul și sfetnicii săi erau convinși că ajutor nu pot aștepta de nicăiri decât dela înțelepciunea și vitejia Neamului.

Înțelepciunea a pus pe drumul Crimeii pe sfetnicii finărului Vodă, și i-a sfătuit să încheie convenția dela Livadia pentru libera trecere prin Țară a armatei rusești. Știau că ea va trece și fără convenție. Și țaria sufletească i-a îndemnat să facă acest pas deși, din sfatul dela Livadia se întoarseră convinși că Rușii ne vor lua Basarabia de sud. O știa aceasta și Vodă Carol, și Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu, iar în situația tragică dată înțelepciunea i-a sfătuit să aleagă răul cel mai mic...

Înainte de-a apuca Corpurile Legiuitoare să ratifice convenția dela Livadia, armatele țarului intrară în Țară și dădură proclamații ca unui popor cucerit. Intenția Rușilor nu mai putea fi pusă la îndoială. Deși Rușii nu primiră oferta de alianță în război, trecerea lor, fără asistență armată pe teritoriul român, însemna o declarație de război a României făcută Turciei. Ca o consecință a acestei împrejurări, pentru a scăpa de echivoc, și în primul rând pentru a deosebi lumii întregi care e intenția României, Corpurile Legislatoare la 10 Mai proclamează independența țării. Tinăra armată fu pusă în fața cetățitorilor Turcești de pe Dunăre, pentru a opri o eventuală năvală a Turcilor.

Cu moartea n sânt, o străveche expresie românească, s'a început deci emanciparea României de sub Turci, și nu favorizată de un noroc extraordinar. Cu teama de-a pune în joc întreg viitorul Țării, având un tovarăș ca Rusia, un dușman la spate ca Austria, și în față pe fostul protector care nu înțelegea încă să-și scape prada din ghiare. Ca de atâtea ori în trecutul nostru am dat dovadă de marele simț politic al neamului, de trezvie în primejdie și de curajul de a ne apăra libertatea cu prețul morții.

Dreptatea istorică răstoarnă adesea nu numai faptele ci și intențiunile când ele sunt profund imorale. Și când din realizarea lor ar urma nenorociri prea adânci și mari întârzierii în evoluția omenirii.

Rușii cari n'au voit la început alianța noastră de arme s'au împotmolit în fața Plevnei pe care o apăra ultimul mare pașă, din cei cari au făcut groaza creștinilor, Osman.

Marele duce Nicolae, comandantul suprem al armatelor ruse, telegrafic Domnitorului Carol să treacă Dunărea, să colaboreze cu rușii sub orice condiții.

Dela constituția din 66 până în 1877, mai ales după venirea domnitorului Carol, se lucra intensiv pentru organizarea armatei române. În cursul unei jumătăți de veac progresele nu au fost prea simțitoare, dar în cei zece ani din urmă, cu înțelepciune, tact, cu dragoste și jertfă se lucra mult pentru reînvierea vechilor armate române.

Abea atinsă spuza de de-asupra, se trezi focul virtuților străbune, se vădi vestitul suflet ostășesc al țaranului român. Dar nu tot așa de repede se putu face și înzestrarea materială a oastei.

Prin zelul și înțelepciunea celor ce-au condus destinele Țării, noua armată ajunsese, în primăvara a. 1877 la următoarea compoziție. (Dau datele după lucrarea: Partea luată de armata română în războiul din 1877—1878 de general Radu Rosetti.)

- 4 Comandanente de divizii
- 8 regimente de infanterie, de linie, à 2 batalioane
- 4 bat. de vânători
- 16 regimente de dorobanți à 2 bat.
- 2 companii de jandarmi pedestri
- 2 regimente de roșiori à 4 escadroane
- 2 escadroane de jandarmi călări
- 4 regimente de artilerie à 6 baterii
- 1 bat. geniu
- 1 escadron tren
- 1 companie sanitari
- Școli:
- diferite servicii;
- Flotilă;
- 30 batalioane miliții
- 30 escadroane miliții

Mai erau gărzile orașenești și pompierii pentru paza teritorială.

La acest rezultat, din aproape nimic, nu s'a ajuns desigur stând cu mâinile în sân și strângând punga cu bani. Tinărul Stat român creștea vertiginos în temeiul virtuților de rasă, a energiei acumulată în neam de veacuri și trezită la conștiință națională, dar se organiza după minți pricepute, după un plan unitar și pentru scopuri bine precizate. Astfel și armata, în rând cu celelalte instituții.

III.

Nu voi face o descriere a războiului independenței. De alt fel cine nu știe evenimentele lui principale? Cine nu știe că această armată română, în frunte cu Vodă Carol, la strigătul disperat al Rușilor, cărora nu le lipsea *numărul* după cum credeau ei ci *sufletul*, a trecut Dunărea la 16/23 Iulie 1877 pe la Corabia? Cine nu știe că domnitorul Carol a luat comanda supremă a oștilor acum aliate pentru a auzi „muzica care-i place”, după ce la Grivița în Bulgaria românii dovediră în zilele de 11 și 12 Septembrie că-s buni pentru înfrângerea Turcului? Cine nu știe că Plevna blestemată se predă, încer-

cuită după planul prințului Carol, în Noemvrie și viteazul Osman depuse sabia în mâinile colonelului român Mihail Cerchez? Cine n'a auzit de Vidin, de Calafat, de Smârdan și Opanez? Ce român va uita pe eroii Valter Mărăcinescu, Șonțu, Lupașcu, Candiano-Popescu ori pe căpitanul Grozea? Cine n'a auzit de Valea plângerilor din preajma Plevnei? De necurmatele ploii reci, de băltoacele în cari soldații noștri putrezeau la datorie, de iarna cumplită ce-a urmat, de zecile de mii de morți și răniți, de toată cohorta chinurilor de moarte cu care e împreunat orice războiu? Cine n'a văzut reproduceri după tablourile lui Grigorescu, în care santinela stă la post ca un nou ostaș roman, cu toată grozăvia suferințelor; carele cu alimente, trase de boii șesurilor românești pe pământul Bulgariei? Cine nu știe de arătarea caldă și blândă, care se ivea între răniți, mama lor și întâia regină a României, Elisabeta, poeta Carmen Sylva?

Cine nu cunoaște zbuciumul marelui Domnitor și a marilor săi sfetnici, Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu, cari luptau pe moarte, pe viață la congresul din Berlin din 1878 să stângă ori să se micșoreze tradarea rusească, a ne lua Basarabia de sud și la congresul în care abea au fost aduși după stăruințe supraomenești, și care voia să ne lase știrbită chiar suveranitatea națională prin obligamentul de-a încetățeni în masă pe evrei?

Neamul nostru a fost, și de data aceasta, ca împăratul din poveste care cu un ochiu râdea, cu altul plângea. Ne bucuram pentru independența câștigată cu prețul unei mari jertfe, căci furăm poftiți în horă în momentul cel mai greu și cu poziția cea mai grea; și ne lăcrăma de Dobrogea. Dar plângeam întristați de moarte după Basarabia.

Astfel început, purtat și sfâșiat războiul pentru independență, cine putea spune că *norocul* s'a ținut pe urmele neamului românesc, că biruințele noastre sunt datorite întâmplării? Că n'am avut totdeauna revoe de cap bine luminat și de grele jertfe de sânge, pentru a duce cu un pas mai departe voința națională în drumul ei spre desăvârșirea în statul național unitar?

Cu adevărat, când privim în urmă zbuciumul istoriei noastre, ne vine în minte versul poetului străbun:

Tantæ molis erat romanam condere gentem!

Vecinică recunoștință eroilor cari dorm în pământul Bulgariei nerecunoscătoare; închinare memoriei marelui Căpitan Carol, Mamei Răniților și cu minților lui sfetnici în frunte cu Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu.

* * *

Cu întrebările de mai înainte adevăresc și a doua afirmație: nu numai că neamul nostru a câștigat cu greu ce-a câștigat, dar el, deși încă desmembrat, era un popor unitar, în care trăia același suflet, bătea aceeași inimă. Căci altfel de unde ar

ști orice român mai răsărit fazele principale ale războiului independenței României?

Unitatea etnică fusese verificată, adusă la starea conștiinții naționale prin cultura națională unitară. La 1877 această conștiință, pentru formarea căreia au lucrat decenii cei mai aleși fii ai neamului de amândouă laturile Carpaților, era cea mai mare tărie a neamului românesc. Fără ea românii din vechiul regat erau în primejdie de a ajunge gubernii rusești. Fără ea, românii din provincii ar fi pornit cu pași repezi o grea desnaționalizare în întreg veacul al 19-lea.

Cu ea, hrăniți de ea, războiul din 1877 nu a fost numai al vechiului regat, ci al românilor de pretutindeni. Toți au participat sufletește la el, toți s'au bucurat de biruințe, toți s'au întristat de înfrângeri, toți au jeli pierderea Basarabiei, toți au crescut în puteri văzând învierea vitejei străbune, toți s'au înălțat mândri capul în soare, și în toate inimile a crescut nădejdea unirii celei mari.

Înainte de 1877 cu o jumătate de veac unitatea etnică trezită la conștiință prin cultura națională unitară, ne-am amestecat, de-o parte și de alta a Carpaților, toate aspirațiile. Eram un singur popor care luptam acum, conștient, pentru același scop.

* * *

N'am putut afla la Cluj colecția Gazetei Transilvaniei pe anii 1877 și 1878, dar am flat revista *Familia* din Oradea Mare pe acei ani precum și *Telegraful Român* și *Observatorul* din Sibiu pe a. 1878. Cine cercetează aceste colecții se convinge că românii ardeleni au participat sufletește la războiul independenței cu o mare înfrigurare.

Voiu spicui câteva dovezi: înșirarea tuturor ar umplea vreme îndelungată. La rubrica permanentă „Salonul” Familia, care apărea la granița de vest a românismului aduce în fiecare număr știrile de pe câmpul de luptă comentându-le cu însuflețire. La p. 259 publică „Balcanul și Carpatul” de V. Alexandri scris la Mircești la 4 Mai 1877. În numărul următor ni se dă poesia lui G. Gion „Steaua României” dedicată Domnitorului la 10 Mai 1877. La p. 275 e oda lui N. T. Orășanu „Armatelor române”, „Marșul roșiorilor” de Mănciulescu; la p. 315 „odă la răsbel” de V. Paun, la p. 419 un frumos și însuflețit articol cu prilejul trecerii Dunării de către armata română. apoi „Cununa de laur” odă dedicată ostașilor români.

În 1788 No. 1 „Laurii armatei române”, declarațiile marelui duce Nicolae. Polemizează în același număr cu „Neue Freie Presse” în jurul luptelor dela Plevna și-l numește pe ziarul vienez „dușmanul românilor”. În No. 2 se publică „Cranul (!) lui Mihai Mihai Viteazul” de B. P. Hașdeu. Se reproduce „Crucea roșie de G. Sion”, Călătoria Principelui Carol, ordinul de zi către armată din 10 Mai 1878. La rubrica Salonul, ca și în anul trecut, are înformații și comentarii permanente asupra războiului.

Telegraful român din 1878 are aproape tot al

doilea articol prim despre războiu; rubrică permanentă la știri asupra operațiunilor militare. În No. 7 reproduce după „Convorbiri” nuvela Andrei Florea Curcanul de N. Gane. În No. 9 articol prim „Rezbelul”, dezbaterile din Parlamentul român cu declarația prevestitoare de rău a lui I. Brătianu când opoziția se plângea de rechizițiile rusești: „Dea Dumnezeu să fie numai relele asupra cărora vă plângeți, rele pe care țara are să le supoarte”.

Și ziarul din Sibiu adaugă, după corespondența sa din București: „Cei mai mulți cred că s'a făcut aluzie la Rusia, eventual la intențiunea acesteia de a lua Basarabia înapoi”.

IN PROVINCIE

Oraș provincial,
Îți bat din nou la poartă mânat de-al vieții val.
Pe străzile înguste mănjite cu ulei,
În rochii decoltate trec blondele femei.
Acelaș turn gigantic se'ndreaptă către soare,
În jurul catedralei aceiași tei în floare.
Porumbii melancolici adorm pe brațul crucii,
Aceleași case slute împrejmuesc ulucii.
Aceleași birje=aleargă cu caii șchiopătând,
Pe=aceiași pieride=vară prin crășme=i vezi căscând.
Și voiajorii palizi sosesc mereu și pleacă —
Puțină învârteală, căci țara e săracă.

Oraș provincial,
Cu oameni fără gânduri și fără ideal,
Cu prăvălii închise, ori cu vitrine sparte,
Cu=o librărie 'n care abia găsești vre=o carte,
Cu visuri scuturate, cu cerșetori cărunți, —
Te ocrofesc în zare aceiași negri munți.
În parcul tău se plimbă aceiași cămătari,
În cafenele cântă aceiași lăutari,
Aceleași căsierite cu păr oxigenat
Stau fără nici o grijă, cu trântorii la sfat,
Dar tot mai fără milă azi praful te îneacă —
Săracă e iubirea, orfană și săracă.

Oraș provincial,
Cu lumea plictisită ca babele la bal,
Ce=mi pasă mie astăzi că=s teii albi de floare,
Ori varsă în cascade lumină blondul soare,
Ce=mi pasă mie astăzi dacă e veselie,
Ori dacă râde moartea în inima=mi pustie?
Când trec pe=aceleași drumuri bătute altădată,
Mi=e inima rănită ca floarea scuturată,
Și ochii mei sunt tulburi ca nopțile cu ploaie,
Căci a 'mpietrit iubirea pentru vecie 'n noi —
Femece, fără suflet, tu mi=ai săpat mormânt,
Și amintiri de aur se spulberă în vânt.

Azi brațul pribegiei mi=e ros de cale lungă,
În urmă=mi latră câinii și oamenii m'alungă...

IUSTIN ILIEȘIU

În No. 11 în prim articol se dă comunicatul asupra luării înălțimii dela Smârdan. În Foiță se publică și numerii următori: „Dea ostașilor” și „Sergentul” de Alexandri, „Ostașii și fugarii”, Peneș Curcanul. „Resbelul” e tot al doilea, al treilea articol prim. În Nr. 13 reproduce după „Timpul” desbaterile Camerei asupra Basarabiei. „Nu avem nici un schimb cu Rusia”, „Nu putem” din vorbirea lui Cogălniceanu. Reproducere după „Timpul” și corespundențe particulare de pe câmpul de luptă.

În No. 20 scrie: „Se vede că strigătul general al românilor asupra spoliei pământului strămoșesc și ecoul ce l-a aflat glasul lor de durere în Europa, a exercitat asupra Rusiei o influență favorabilă pentru România.

Chestiunea Basarabiei aproape în fiecare număr. În vr'o 10 numere consecutive reproduse după „Timpul” un mare studiu istoric și economic asupra Basarabiei. Avem raportul generalului Manu asupra ocupării Vidinului.

În No. 39 începe un prim articol cu „Satul ard, baba se piaptănă” în care atacă pe Pester Lloyd că tocmai acum vine să îndemne la opresiunea naționalităților.

În treacă ceva din „Observatorul”, care are și el rubrică permanentă cu războiul. În No. 5 comentând Legea pensiilor, scrie: „Dacă vr'un Stat și națiune a știut să-și arate recunoștința pentru cei ce și-au vărsat sângele pentru libertățile publice și independența Patriei, aceasta în epoca noastră, este națiunea românească.”

În No. 31 după o serie de 5 articole prime intitulate „România și Rusia”, venind vorba și despre Ungaria, se spune: „Destinele României nu depind azi între nimic dela Ungaria, ci ele se află depuse de providență în mâinile Europei întregi și totodată pe brațele bărbajilor săi”. Și într'alt loc: „Națiunea își va îndeplini datoria cu arma la braț”.

Avem în Observatorul până și apelul primarului Capitalei dela 8 Oct. 1878 cu prilejul intrării armatei române în București.

Amintesc câteva ilustrații apărute în „Familia”: Schițe din oastea română, Lupta dela Plevna, Adunarea morților după capitularea Plevnei. „Lupta pentru drapel”. Asaltul div. II. Creed că, fără comentarii, înțelege toată lumea ce însemna o astfel de preocupare a presei dela noi în războiul independenței, ca și când ar fi fost al nostru.

* * *

Dar nu numai presa fusese cuprinsă de frigurile sacre ale naționalismului activ. Societatea cultă întreagă era frământată. Studenții din Viena cer autorizație de a forma un comitet pentru ajutorarea răniților români. Nu li se dă.

Doamnele române din orașele Ardealului și Banatului au început dela intrarea României în război, colecte pentru ajutorarea răniților. Oficial nu le-a fost admis. Comitetele lucrau pe cale particulară. Iată

câteva orașe unde s'au făcut colecte, după dările de seamă din „Familia” D-na Măcelar din Sibiu colectase 2000 florini, doamnele din Blaj vr'o 600 fl. Colecte în bani și obiecte, rufărie etc. s'au chitat în ziare încă din următoarele orașe: Năsăud, Lugoj, Oravița, Abrud, Miercurea, Alba-Iulia, Orăștie, Răcășdia, Ciacova, Ticvanul-Mare, Biserica-Albă, Moldova-Nouă, Răchicioara, Cămpeni, Cacova, Făgăraș, Brașov.

În presa ce-am putut cerceta n'am aflat corespundențe despre felul cum s'au sărbătorit birunțele armatei române de către societatea românească din Ardeal și Banat. Dar din povestirea oamenilor de pe atunci știu, de pildă, că vestitul lăutar Ghiuțu din Abrud nu mai răzbia cu vioara la familiile românești de câteori se vestește o nouă biruință a armatelor române. Am auzit că aceleși serbări se făceau și la Năsăud, și de sigur și în alte centre românești.

Dar care a fost participarea marilor mase țărănești din Ardeal și Banat la războiul independenței?

Puțini sunt în generația noastră cultă trecută de 40 de ani, cari să nu fi pornit dela sate. Care dintre aceștia nu pot face dovadă că au crescut în armonia noilor cântece naționale care umpluseră satele? Cine nu știe din școala sătească: „Drum bun”, „Oștile stau față în față”, „Frunzuliță, frunzuliță verde de stejar”, „Hora uniri”, „Hora dela Grivița”, și toate cântecile acele pa care copiii le cântau în rând cu părinții, proslăvind marele act de eliberare al României?

Așa că a stărui asupra acestui lucru, îmi pare de prisos. Dascălii sătești de atunci nu știau poate prea multă carte. Dar aveau un suflet larg și simțitor și te miri de unde prindeau cântecurile cele noi în legătură cu războiul. Iar presa era citită și la sate. Da, neamul nostru întreg s'a mișcat, a întinerit, a crescut în puteri la marele act al războiului independenței.

Și totuși mai sunt oameni cari cred că unirea cea mare ne-a aflat nepregătiți sufletește și că a fost o minune! Aceștia să cerceteze trecutul românesc!

IV.

Războiul independenței n'a fructificat românește și național numai sufletele de atunci. Pentru România el a deschis singura poartă care mai rămăsese zăvorâtă în drumul libertății și al idealului național: 1877 a dat pe 1881, 1906, 1913, 1916. Pentru românii subjugăți el a însemnat o nouă creștere a puterilor sufletești, o uriașă întărire în lupta cu guvernele dușmane, o siguranță a zilei mari ce va veni. România putu respira liber, noi ne încapăținam, ne înverșunam din zi în zi mai mult să dobândim libertatea.

Generațiile noi au crescut în numele acestui ideal. „Ostașii noștri” ai lui Alexandri, „Povestea unei coroane de oțel” și „Războiul pentru neatarnare” ale lui Coșbuc, reproducerile după pânzele lui Grigorescu, se aflau la multe familii românești. Cărțile de

școală primară și medie erau pline cu aceste noi produse ale spiritului românesc.

Noua conștiință pătrunsese atât de adânc în masele mari dela noi, încât până în pragul unirii, mângăerea românului batjocorit era un gând care se tâlmăcea adesea în cuvintele:

„Așteptați voi! O să vină el dorobanțul!“

Repedea dezvoltare a vieții românești din ultimul veac, până la încheierea ei în Statul național, se datorește deci următorilor factori: Pregătirea unității prin jertfele mari ale trecutului, făcute în slujba înfrungerii civilizației; unității noastre etnice de aproape două mii de ani; unității culturale de peste patru sute de ani; conștiinții naționale luptătoare, produsă de cultura națională, de peste două veacuri, înțelepciunii conducătorului, adâncului simț politic al neamului întreg.

Am înverzit și am înflorit deodată ca o primăvară care urmează după o iarnă prea lungă, Toate puterile de viață le aveam în noi. Trebuiau să izbucnească deodată, nestăvilite.

* * *

De-acum nu mai fulgeră „de dincolo de moarte însângerată spada lui Mihai“. Umbrele marilor morți s'au odihnit. Dar să nu uităm că noi nu suntem decât la un popas, cel mai binecuvântat din istorie,

al drumului nostru spre culmi. Biruințele cele mari ale sufletului românesc de-aici încolo trebuie să urmeze, pentru a îndeplini legile vecinice ale evoluției popoarelor. Floarea cea mai desăvârșită, aceea care se va face mândria și pomenirea în istoria viitorului, încă n'a înflorit deplin. Nu ne-am putut valoriza, pentru noi și pentru umanitate, toate comorile sufletului.

Dar să luăm aminte că biruințele din viitor ca și cele din trecut, vor fi izbânzi câștigate cu lacrimi și sânge, câștigate din greu. Neamul nostru n'a știut ce e câștigul ușor și nu va ști nici în viitor. Așa a vroit destinul, când ne-a așezat în ochiu pe cel mai blagoslovit pământ.

Temeiul țării și al izbânzilor noastre din viitor rămâne iubirea de pământ și de neam, și voința neștrămutată de a le apăra până la moarte, ca întregul șir al strămoșilor. Nu există siguranță decât în îmbrățișarea, pe moarte pe viață, dintre Patrie și Neam, marea, singura unitate, care ne poate da locul ce ni se cuvine între popoarele lumii, pe care se poate clădi civilizația reală.

Și dacă am pune urechea pe pământul strămoșesc, pe lângă vaetul bucuriei ce-l străbate simțind pe adevăratul lui stăpân, am auzi și îndemnul lui cel mare pentru zilele de azi: „Fiți băgători de seamă, căci în primejdie mai ușor sunt uitate și părăsite palatele decât colibele“.

S E R A F I N A

de AUREL LOCUSTEANU

— ... Dar am rămas numai noi!... — îmi zice Ionel Pădureanu, rotindu-și surprins ochii.

Intr'adevăr, singura masă ocupată în tot restaurantul era a noastră. Stăpânul moțâia în scaunul dela cassă, necăjit într'una de-o muscă răutăcioasă, care nu-i dădea o clipă pace.

Cu Ionel fusesem camarad de regiment. Amândoi eram ofițeri de rezervă. În concentrarea nesfârșită de lungă dela hotarele țării, împresurată atunci de vâlvătaia războiului, ne apropiasem unul de altul; ba aș putea spune, ne împrietenisem chiar bine de tot. Pe urmă plecărăm la luptă tot împreună, până în refacere, când soarta ne despărți. Ionel fu vărsat altei unități. De-atunci nu ne mai văzusem până acum, când afacerile îl aduseseră pentru două-trei zile în pierdutul meu oraș de provincie.

Se înțelege, bucuria revederii fu nemărginită; și deoarece sosirea trenului era pe-aproape de ora prânzului, îmi condusesem oaspetele la cel mai ales restaurant din urbe. Apoi, cum în asemenea împrejurări doi prieteni nu mai isprăvesc de povestit, nici nu băgaserăm de seamă plecarea celorlalți mușterii.

— ... N'ar fi bine să plecăm? — stăruia Ionel în șoaptă; — cine știe ce-și închipue omul ăsta despre noi!

— Ia las-o 'ncolo, Ioniță; prea ne crezi provinciali! — i-o tăiai eu. Și-apoi odată ne vedem, după aproape nouă ani... Mai bine să mai luăm câte-un păhăruț și să-mi povestești mai departe din pățaniile tale; dar de după despărțirea noastră. Și, către ne-gustor: — Incă-o jumătate și-un sifon! — clingănesc eu cu cuțitul în sticla goală.

Stăpânul tresare, și 'ntr'o clipă paharele ne sunt iarăș pline.

— ... Dăi am tras multe, dragul meu; — începe tărăgănat Ionel, sugându-și mustățile de vin; — dar greutatele le știi și tu, ca și mine; ca la război. Ce mă chinuia însă mai mult era că mă simțiam străin de tot în regimentul cel nou. De-acia am să-ți spun acuma și una de inimă; că, vezi, nu știu cum, bat-o s'o bată de inimă, fie vremurile cât de grele, ea tot îți dă ghes, pârdașnica...

Ți-aduci aminte: după încheierea armistițiului venise poruncă pentru permisi: câte opt zile, în două serii. Vestea s'a lăfit ca fulgerul, și-a căzut ca un trăsnet. Nebunie, nu bucurie, pentru cei din Moldova; jale sfâșietoare, în sufletele celor care-și aveau pe-ai lor în teritoriul ocupat.

— Da' eu unde să mă duc?! Nu cunosc pe nimeni pe-aci. Și la Iași, ce se caut? Să văd cea

mai grozavă mizerie?... — mă gândiam eu. Și când m'a întrebat adjutantul în ce serie să mă trecă:

— În a doua, — i-am răspuns, — dac'o fi să plec!...

Eram la Răzoare. Câmp deschis, ca'n palmă. Iarna, o știi! Înaintășii noștri nu lucraseră aproape nimic. Niște adăposturi, vai de tume! Când ieșiai afară, te făia vântul, nu altceva. Și mai vedeam și toată ziua pe nemți, stând de santinelă în fața noastră, ca niște stânci. Asta'mi măria și mai mult amarul.

Ca să-mi alung gândurile, stăteam toată ziua=n bordei, citind până seara târziu. Căzuse o zăpadă de câteva palme, și crivățul se=ntetise; câte=odată se răbufnia furios, și șgâlțitul ușii mă trezia. Atunci puneam cartea pe măsută, și-mi prindeam capul între palme. Inșă pârda nicele de gânduri mă năpădiau din nou. Dorul de ai mei mă cuprindea și mai nemilos. Și=așa, tot depănându-mi amintirile, mă văzui într'o noapte la Piatra=Neamț.

Ți=aduci aminte: după ce ne schimbară rușii la Valea=Jidanului, în drumul nostru spre necunoscut cantonarăm o noapte în Piatra. Eu fusesem cartiruit la un bătrân zlujbaș; om tare cumsecade și cu stare destul de bună. Bătrânică, — soția lui, — și mai ales nepoțica, — o brunetă care te ardea cu ochii, — nu știau cum să facă să fiu mai mulțumit. Seara, la masă, — o masă cu adevărat boerească, — s'a adunat toată familia: ginerele bătrânului, inginer cu vază, soția acestuia, pianistă cu înaltă școală în Germania, și două fete. Ce să mai spun? masa s'a lungit până după puterea nopții. Au stărut să le povestesc din război; nevasta inginerului ne=a fermecat la pian, fetele au cântat cu vocea câteva bucăți, bătrânul își irosia domol amintirile dela 77, iar inginerul, mucalit, făcea să răsune casa de rasetele rotofeie ale tuturor, cu snoavele lui cam nesărate...

Și, culmea ospitalității, la culcare găsii un pat cu cearșaf de olandă și cu plapomă de mătasă; auzi, de mă=ta=să, eu care până aci dormisem îmbrăcat și numai pe cefină de brad!

Dimineața, la gară, Dumitrache, ordonanța mea, văzându-mă pe gânduri, îmi spune că țigăncușa, — nepoata bătrânului, — nu dăduse ochii în gene toată noaptea; că=mi pregătise ea singură cafeaua pentru plecare.

Înțelegi: primirea asta, atențiunile gingașe din partea tuturor, și mai ales invitația stăruitoare noaptea, când mi=am luat rămas bun, — a celor două familii: — „să nu faci care cumva să nu vii la noi când capeți permisie!“ — m'au mișcat, mi s'au înfipt adânc în creier și suflet.

Iată de ce stolurile gândurilor mele hoinare se lăsară pe turla acestei amintiri. — Am să mă duc la Piatra! — mi=am zis atunci hotărît; și de=abia așteptam să se întoarcă prima serie.

În sfârșit ziua plecării sosi. Ajuns la căruțe, îmi scotocii lăzile, mă dichisii cu ce aveam mai bun, și mă=nființai la gară. Pufeștii era cap de cale ferată pe vremea aceia, așa că așteptarea nu=mi fu lungă, cum se întâmpla de obicei pe=atunci bietilor călători.

În tren!... Doamne, nu mă mai urcasem într'un vagon de=un an și mai bine: de când plecasem din Piatra. Și-acum mergeam tot spre Piatra! Amin=firea=mi se opintea să deslușiască chipurile celor spre cari mă duceam, mi=le apropia și le măria, însfârșit, ca lentilele unui ochian bun. Mă și vedeam în mij=locul cunoscuților mei, simțiam fiorii plăcerii de a trăi câteva zile fără nici=o grijă, departe de șanțurile unde mucigăisem atâta vreme, și de bordeiul în care mi se tocise, zi de zi, orice simț de viață.

— Simțul acesta se deșteptase pe neșteptate în mine și, cu gândurile concentrate în ceia ce avea să fie, nici n'am știut când am făcut drumul. Câteva întâmplări, prin gări, cu rușii cuprinși de nebunie, nici nu mi=au atras atenția; rămâneam indiferent.

Am ajuns noaptea pela vre=o zece=unsprezece.

M'am îndreptat spre casa inginerului. Nerăb=darea îmi grăbia și îmi lungea pașii. Mă stânjenia însă oarecum gândul că=î voi găsi culcați; că nu era tocmai plăcut să=î deștept la ora aceia, și să cad tam=nesam pe capul lor. Dar invitația lor mă îm=boldea, îmi dădea curaj. Și mai cu seamă când, intrând pe poartă, văzui mare luminație, inima îmi veni la loc. În casă se auziau sgomote, din cari se desprindeau rasete pline, de bărbați și de femei. De=odată n'avui curajul să intru, ci rămăsei pe prag, să mă desmetecesc puțin.

În clipele acelea o ușă se deschise și în cadrul de lumină apăru nevasta inginerului. Eram față în față. Se trase un pas înapoi și întrebă răspicat: „Cine=i?“ În casă se făcu liniște. În jurul ei apărură și alte chipuri.

— Eu, Ionel Pădureanu, — îi răspunsei întretăiat; — ofițerul de=acum un an, care.... când veniam dela Bicaz...

— Bine=ai venit, domnule atât de scump la vedere!

Și repezindu=se spre mine, mă îmbrățișă. Apoi, apucându=mă de braț, mă conduse printr'o sală într'o cameră vecină.

— Hei, acum spală=te, fă=te frumos, și când vei fi gata, să suni, ca să vin să te iau. Ai să treci dincolo la noi. De foame nu te mai întreb; tocmai suntem la masă. Dar mai întâi, câte zile ți=au dat drumul?...

— Opt, — răspund eu cam încurcat, gândindu=mă: ai nimerit=o ca Eremia, băte!...

— Bravo!... Atunci avem tot timpul să stăm de vorbă: mâine, poimâne... da', hai mai degrabă!... Ai înțeles? Să suni... — fură ultimele ei cuvinte, ce=mi spuse ieșind.

* * *

— Domnul Ionel Pădureanu! — mă prezintă în nemțește și franțuzește amfitriona. Inginerul și fetele formau suita noului lor oaspe, — adică a mea.

Mesenii, în picioare, își înclinară grațios capetele, în timp ce fusei purtat dela unul la altul. Nume rusești, poloneze și chiar nemțești. Erau foști ofițeri ruși. Câteva doamne și domnișoare, îmbrăcate în coș

tumul de soră de caritate, — „sestră“, cum spuneau ei, — mă săgetară cu niște priviri sfredelitoare.

Un candelabru, minune de artă, revărsa din ochii-i nenumărați o lumimă orbitoare. În mijlocul salonului încăpător era întinsă în potcoavă o masă. De jur-împrejur, lângă perete, scaune înșirate ca într'o sală de bal. Într'un colț, un măreț pian de preț își arăta clapele de fildeș, ca o față seducătoare dinții frumoși, într'o reclamă de paste.

Mi-se făcuse loc chiar la mijlocul mesei, între gazdă și o sestră. În față, un domn între două vârste, bine legat, roșcovan, cu mustăși sumese cu grijă. La început îmi întorsei sfios capul, cercetându-mi vecinii din dreapta și din stânga. Vorba o legai întâi cu domnul de vis-à-vis. Numele lui mi-se înfipse bine în memorie: Scodra, doctor în medicină la Berlin.

Inceputul acestei convorbiri fu cât se poate de banal: Regimentul din care făceam parte, unde se găsea, de unde eram de loc... apoi, rămânând un timp pe gânduri, doctorul oftă adânc, urmând:

— De bună seamă că și dumneata vei crede lucruri nu tocmai bune despre noi: armata noastră s'a dus, Rusia se prăpădește și noi benchetuim! Dar vezi că noi, ofițerii ruși, suntem acum ca și creștinii, cari, de teama urmărilor, se ascundeau să-și preamăriască D=zeul lor tânăr prin tainițe. Numai așa putem și noi să ne spunem păsurile și să scăpăm de furia prostimei, cuprinsă de nebunie...

Apoi fel de fel de scene, cari de cari mai sugestive: degragarea ofițerilor, batjocorirea și chiar lovirea lor, și câte și mai câte alte grozăvii de-a-le revoluției, povestitea cu durerea omului care-și dădea seama, mă făceau să mă înfior.

— De aceea, — continuă el — dvs., românii, cu toată nenorocirea ce s'a abătut asupra țării, sunteți și trebuie să fiți fericiți. Dela Regé și până la soldat ați știut să vă faceți datoria până în clipa din urmă. V'ați păstrat așezarea și onoarea; pe când noi...

Vecina mea din stânga, o tânără sestriță, căzuse pe gânduri. Vorbele doctorului îi deșteptau în minte cine știe ce lucruri. Dar gazda, care ascultase și ea până aci, voind să ne scoată din această stare sufletească, întrerupe scurt pe cel care povestea:

— Ia mai lăsați chestiunile astea la o parte; par'că ne-am adunat aici să prohodim! Nu găsiți altceva de vorbit?...

La cele două capete de masă petrecerea era în toi. Râsetele se amestecau cu clingănitul paharelor. Un doctor veterinar, desirat ca o girafă, ținea un toast hazliu. Vre-o câțiva tineri se cam „trecuseră“. Chiar pe scaune, echilibrul lor nu prea era statornic. Acum nu mă mai simțeam deloc stânjenit și unghiul privirilor mele se mărise. Dintr'o aruncătură de ochi cercetai toată adunarea. Hotărît, lumea asta nu trăia decât pe ruinele unui trecut apropiat, dar foarte frumos.

Deodată, o înmărmurire generală. Unui Căpitan i-se făcuse rău. L-au rădicat și l-au dus în altă odă. Curiozitatea, sau altceva, m'a împins și pe mine. Am aflat că era un eteroman. Într'adevăr, când am intrat acolo, mirosul de eter te înăbușia.

Întâmplarea aceasta părea că stricase petrecerea, dar după câteva clipe salonul era iarăș plin. Între timp mesele fuseră scoase. Scaunele de lângă pereti erau acum ocupate. Nevasta inginerului trecuse la pian și cu o virtuozitate neîntrecută însepuse seria, dacă nu mă înșel, cu „Chanson triste“ al lui Tschai=kovschi. — Veterinarul, — îl chema Iacinski, — serios și foarte concentrat, acum întorcea foile. Toată lumea, cu ochii așintii spre instrumentul vrăjit, asculta cu cea mai adâncă evlavie. Urmă fragmente de opere acompaniate; aria toreadorului din „Carmen“ fu fredonată de toată lumea —, prologul din „Pagliacci“ și „Rigoletto“ cu faimoasa-i „La Donna e mobile“, cântată cu multă fragezime și simțire de un tenoraș, blond ca mătasa de porumb.

Însfârșit, artista noastră, plecată pe clapele-i dragi, ca un călăreț isteț pe gâtul unui armăsar de soi, încheie cu o „fugă“, în ropote nesfârșite de aplauze.

— Să cânte Serafina!... Serafina!... — izbucnesc toți. — Și la ezităriile ei, aclamațiunile devin și mai energice, mai stăruitoare.

— Atunci să-mi aducă ghitara... — se hotărăște ea.

Era vecina mea îngândurată dela masă. Când începuse muzica, îmi îndreptasem întâmplător privirile spre colțul unde ședea. Și nu le-am mai putut deslipi de acolo. Am observat-o toată vremea, cu toată atenția. Tristețea se sălășluise pe fața ei ovală și albă, încadrată de îmbrobodirea neagră de soră, de sub care apăreau discret, câteva șuvițe de păr bălăi la urechi. La fiecare frază de muzică avea altă expresie. Nu-mi scăpa nici-una. La „aria toreadorului“, ochii ei negri aruncau fulgere; în timpul prologului din Pagliacci, priviau pierduți: desigur, vedenia unui suflet sbuciumat stăruia înaintea lor, — iar „La Donna e mobile“ îi smulse un zâmbet sarcastic: *fe-meia e schimbătoare!*

Să fi avut cel mult 22—23 de ani.

Doctorul Sodra apare cu ghitara. Serafina se ridică molatic și întinde către el o mână mică și gingașe, cu degete așa de delicate!... ca sculptate în marmoră. Mână ca accia nu văzusem în viața mea, și nici n'am mai văzut de-atunci. Dar când apucă de gâtul instrumentului, lumina par'că se concentrează toată pe albul ei, și inelul de căsătorie străluci, luând proporții neobișnuite în ochii mei.

Câteva acorduri blânde se înfiorară. Toți își ocupară din nou locurile.

Lângă pian, Serafina își așază întâi ghitara, apoi, pironindu-și privirile undeva în tavan, începu. Era o melodie rusească, tristă, ca de obicei toate cântecele acestui popor, sentimental cum nu-i altul. Un glas de soprană, dulce și mlădios, aci suspina ca șoaptele parfumate ale unui zefir de Mai, aci clicofia ca susurul unui părăiaș de munte, aci se'nfiora ca un început de vijelie, — creștea strângându-ți inima, apoi se stîngea încet-încet, ca clocoțul unei mări după furtună, într'un apus însângerat... Toată lumea asculta mișcată. Serafina, căzută în extaz, cu ochii îndreptați undeva în vag, părea o madonă îndurerată,

care, în fiecare accent își descărca un val din vâltoarea sufletului ei frământat. Cu cât cântecul ei se avânta mai mult, cu atât lacrimile se desprindeau mai dese și mai mari depe genele=i lungi și negre...

Când a terminat, toți erau transportați în alte lumi, lumile visului. Liniște profundă, ca la-o slujbă divină.

Pe lemnul ghitarei, două lacrimi mari luciau ca două boabe de diamant.

— Ia treceți la dans! — rupe făcerea doamna casei.

* * *

Valsul „Frumoasa Dunăre albastră” electriză toate sufletele. El cânta un tânăr și frumos căpitan de cavalerie. Perechile începură să se învârtescă ritmic sub potopul de lumină. Luxoasele uniforme ale ofițerilor degradați contrastau cu îmbrămintea, impunătoare prin simplitatea ei, a sestrelor. Numai Serafina ședea nemișcată la locul ei. De sub rochia=i neagră ieșea sfios un picioruș încălțat într’o cismuliță elegantă. Continuam a o examina. Privirile noastre s’au încrucișat de câteva ori.

Văzându-mă stând de o parte, amfitrioana se apropie și, așezându-se lângă mine:

— Da’ ce, d=ta nu dansezi? îmi zice. — Nu cumva ți-au amorțit picioarele în tranșeie?!...

— Cam așa... — îi răspund eu încurcat; — afară de asta și îmbrăcămintea mea... N’am venit pregătit pentru așa ceva... Și chiar dacă aș fi vrut, n’aș fi avut cu ce, fiindcă în refragere, nemții mi-au prins tot...

— Moft, nu motiv! Nici ei nu ’au pretenție. Și=apoi ești destul de bine îmbrăcat și, pe deasupra, cinstea fărăi e păstrată; d=ta și goloanele pe umăr, pe când ei... nenorociții!...

— Apropoș, tocmai voiam să vă întreb, doamnă: Ce=i cu Serafina asta? Drept să vă spun, tristețea ei, ochii dați peste cap, lacrimile acelea de... crocodil, într’o împrejurare veselă ca aceasta... mi-au făcut o impresie nu tocmai=tocmai...

— Vezi cum e lumea! — îmi răspunde scurt convorbitorul meu, luând o înfățișare serioasă. Și, privind-mă țintă în ochi: — Ce ușor judecați d=vs., bărbații, pe femei... Poate îți închipuiești cine știe ce; ei, bine, nu e așa!

— Mă ertați, Doamnă... N’am gândit... voiam numai să vă spun că... — îngân eu rușinat oarecum de vorbele nesocofite, poate, ce aruncasem.

— Dacă ai ști d=ta povestea acestei femei, ai vorbi altfel... Dar să lăsăm astea; am să ți-o spun altădată. Acum du-te și ia-o la dans.

— Dar dacă...

— Haide; haide...

* * *

Mă executai. O înclinare stăruitoare, și Serafina nu-mi putu refuza invitația. Dansam cu femeia misterioasă. Trupu=i înalt, cu forme armonioase, pline și

pietroase, îmi măria și mai mult plăcerea jocului. Făcusem 4—5 „tururi” fără să scoatem o vorbă, când, simțind=0 tresărind, văd că=și întoarce capul și=mi zise într’o franțuzească muzicală și curgătoare:

— Ah, ce fermecător e valsul!... Și mai cu seamă așa cum îl jucați d=vs., românii: și pe stânga... Ai noștri îl dansează numai pe dreapta...

Eram la un colț. Simțiam par’că arsura unor priviri tăioase. Într’adevăr, doctorul Scodra mă fixase tot timpul.

— Ciudat, — îmi șoptește ea — sunt oameni, cari cred că iubirea este ceva care se poate impune cu forța. Scodra... Am observat și eu că nu ne=a pierdut o clipă din ochi. De câteva ori i=am înfruntat semnificativ privirile. Dar tocmai de aceia, am să=i fac și mai mult în ciudă... Un răs, ușor ca sborul unei rândunici, i se desprinsese de pe buze. Devinise veselă.

Pe urmă ne=am așezat alătura și=am început să vorbim. Cuvintele ingineresei: „dacă i=ai ști povestea”... îmi dădeau ghes s’o provoc să mi=0 spună. Aș fi vrut s’o aud chiar din gura ei. Dar nu știu ce m’a oprit.

— Va=să=zică sunteți ofițer de rezervă! — exclamă ea. — Și eu credeam că sunteți activ.

— Ca și activ, — îi răspund, — căci ce deosebire mai poate fi acum între unii și alții; ba, mai mult, înainte de începerea războiului am stat doi ani concentrat la graniță.

— Dar în civilitate?...

— N’am încă nici=0 ocupație. Eram către sfârșitul studiilor, la Berlin, când am fost chemat în țară. Și=acum, D=zeu știe dacă...

— Așa dar ați studiat la Berlin!... Și vorba i se întrerupse, odată cu sborul gândurilor, cine știe, undeva departe. Apoi, revenind: — Berlinul! Impunător oraș! — continuă ea. — Il cunosc. Am stat doi ani acolo. Tatăl meu era atașat militar. Dar germanii? Măreț popor; păcat că și=au prea grăbit înfăptuirea visului lor, de a stăpâni cât mai curând tot pământul... Și discuția noastră alunecă asupra răspunderii declarării războiului. Apoi asupra călătoriilor.

— Am văzut și Parisul, și Londra; cel mai mult însă mi=a plăcut în Italia. Țara sentimentelor fierbinți, unde...

N’apucase să isprăviască. Doctorul Scodra era în fața noastră. O invită la o „țarină”.

— Iartă=mă, te rog; nu mă simt bine, și tocmai discutăm o chestiune foarte importantă; dansul viitor însă, este=al duminică.

Doctorul s’a depărtat oare=cum rănit în suflet. Pricepusem situația, și mă simțeam căzut rău în mijlocul acestei societăți, în această împrejurare.

— ... unde nu întâlmești răceala și calculul norodului, — urmează Serafina. — Și pe urmă este țara făcută de D=zeu par’că într’adins să fie cuibul iubirei: soare, flori de portocali, muzică, artă... dar mai ales iubire!...

— Cadriul! — răsună puternic o voce.

— Par'că trăiți pe altă lume! — ironizează stăpâna casei.

— V'ați așezat la vorbă ca doi bătrâni...

Cadrilul, Mazurca, Polca, Serafina le-a jucat numai cu mine. Doctorul Scodra nici n'a mai stăruit. După ce-l refuzase, n'a mai dansat de loc. Se retrăsese într'un colț. Era abătut. Cine știe ce-i rodea sufletul?! Apoi nu l'am mai văzut. Dispăruse.

Ultimul vals l'am jucat făcuți. Eu, pierdut în gânduri; ea, transportată, strânsă ușor lângă mine și cu capul aproape rezemat de umărul meu. Nu știam ce să cred. Femeia asta divină era o enigmă pentru mine. Care era povestea ei tristă?...

— Când plecați înapoi pe front? — rupe ea făcerea, întrebându-mă cu jumătate de glas.

— Sunt venit pentru opt zile, — îi răspund.

— Ce bine îmi pare! Vom povesti multe: din Germania, Franța și mai cu seamă din Italia!... Va fi o binefacere pentru mine; voi mai uita gândurile, oh! gândurile cari mă chinuesc atât de crud de-o vreme... Dar să ne-așezăm. Nu te superi?!...

Am condus-o la loc. Iar era tristă. Ochii îi erau înrouași.

Când s'a sfârșit petrecerea, prin ferestre se vedea cenușiul lăptos al zorilor.

La despărțire, Serafina mi-a zâmbit și mi-a spus „la revedere!“

* * *

După amiază, pe la vre-o patru, sunt chemat la ceai. Spre surprinderea mea, în sufragerie era și Serafina.

— Da' i-ai tras un somn... să nu-ți fie de deochiu!... — mă întâmpină toți râzând.

— Se vede că nu se fac chefuri în tranșee... adăogă ea, întinzându-mi molatic mâna și zâmbindu-mi melancolic.

— Eram grozav de trudit. Drumul... noaptea...

— Pierdută! — complectează Serafina ironic.

— Ba câștigată! — silabisește nevaste inginerului, aruncându-mi priviri piezișe.

Un samovar frumos lustruit sfârâia pe-o măsuță. Prin fereastră se vedeau plutind liniștit fulgi mari de zăpadă, ca niște petale de cireși scuturați de o mână nevăzută.

— Hei, acum să ne spui; ce-ai făcut de n'ai dat niciun semn de viață, un an încheiat? — mă ia scurt gazda.

— Da' lasă omul mai domol; cocoană; — îmi vine în ajutor bărbatu-său, — mai degrabă toarnă ceaiul ăla, poate-i este foame...

— Hai, povestește-ne, povestește-ne!... Sar atunci fetele, rugătoare.

Și încep: ducerea noastră la București, imbarcarea fără veste pentru Curtea de Argeș, luptele pe viață și pe moarte, nimicirea regimentului nostru, cum am scăpat să nu cad în mâinile inamicului... Apoi începutul celei mai mari nenorociri: retragerea, cum

o știi, — zi și noapte: nemâncăți, neodihniți, și cu inamicul scai în spate, până la Siret.

— Dar cea mai mare durere a mea, — le spun, — era că nu putusem convinge pe mama și sora mea să se refugieze în Moldova. Când a venit ordonanța cu cel din urmă răspuns, că nu se despart cu nici-un preț de cuibul lor, mi-a adus și vestea că mă înmormântaseră de două ori. Se svonise că am murit, sfârșit de un obuz.

— Sărmană femeie! — Suspinară toți.

STRĂBUNII

*Vor fi venit din câmpuri ostenite de prea mult soare
— Sfredelind an de an, zare cu zare —
Vor fi fost ne'ndestuliți pe-aceiași bucată de pământ,
Udată când și când de ploii și bătută de prea mult vânt!
Vor fi plecat de-acolo, poate,
Ca să cunoască pământurile toate,
Sau ca să vadă dacă și pe-aici soarele,
Trece sub seară în alte lumi hotarele!*

*Au plecat și cine știe, câți din cei cari-au plecat
Nu s'au stins pe inserat,
Sau în fapt de dimineață, undeva, pe unde azi
Vor fi suspinând, din cetini, nepătrunse bolți de brazi!*

*Au venit pe-atâtea drumurii risipite prin pustii
Și cuprinși de nostalgii,
Amintirile 'nfloriră în cuvânt povestitor
— Risipit când pe-o colină, când pe-o vale de isor —;
Peste care vântul serii
— Cu suspinul primăverii —
Il cânta în urma lor.*

*Din icoanele 'ngropate,
In trecutul lor uitate,
Vagi ecouri, când și când
Se-aciuesc în văgăuna munților...și desmerdând
Un caval, sau frunză prinsă între buze de cioban
— Stând pe-o vale-adormitoare —
Răscolește amintirea, îngropată an cu an.*

*Altă dată, în târziul nopților, frânturi de vis
— In avânturi de obis —
Ne aruncă într-o lume, colorată cu alt soare,
Unde apa din izvoare
Alte melodii își spune;
Unde cerul nu-i albastru, unde zarea nu apune!*

*Și cu ochi de vis, adesea, cercețăm pustiul serii,
Când suspinul primăverii
Parcă ne-ar șopti un cântec de cuvânt povestitor,
Răslejit de-o adiere, smulsă din trecutul lor.*

AL. NEGURĂ

— Inimă de mamă!... îngână Serafina, cu o boabă de lacrimă aninată de geană.

Le-am povestit pe urmă *refacerea*, cu tifosul exantematic; întrarea din nou pe front; luptele dela Mărășești, apoi durerea sfâșietoare ce ne cuprinsese inimile la vestea armistițiului.

— Și-ai noștri au fugit ca niște lași! — își încruntă Serafina sprâncenele. — Vor pacea, nemer-nicii!... Și cade pe gânduri.

Înțelegi că eu mă ferisem să fac vre-o apreciere despre Ruși; mi-eră teamă să n'o jignesc:

Simțiam că atmosfera era prea apăsătoare. Povestirea mea de până aci fusese prea mișcătoare prin tragicul ei. Și-afunci căutai să-i dau altă culoare, arătând și fața veselă a vieții de tranșee și presărând-o cu întâmplări hazlii de toată ziua: glumele soldaților, prinderea unui bavarez, cu o pâne; și multe, multe altele, cari, — cum știi, — nu lipsesc, ori cât de grozav este războiul.

Toți s'au înseninat, au răs chiar cu poftă; numai Serafina părea că se cufundă tot mal adânc în gândurile ei. Părea absentă.

La un moment dat rămăsesem numai noi doi. Inginerul avea o întâlnire de afaceri, fetele se duseseră la o colegă, iar mama lor trecuse în bucătărie.

A urmat un timp de tăcere. Situația asta mă înrâuzise și pe mine; căzusem și eu pe gânduri.

— Ce trist e să trăiești singur printre streini, departe de ai tăi!... — începe Serafina, descătându-se de lanțurile visurilor ei. — Povestea dumitale m'a emoționat. Am și eu o mamă, de care nu știu nimic. A dumitale îndură cel puțin din partea unui cotropitor; a mea suferă sălbătăcirile și neleguirile alor noștri, cari nu mai sunt oameni, ci fiare. Oh, bolșevicii!... Dar sufletul meu este sfâșiat și de altă durere, durerea de mamă. Căci sunt mamă. Nu mi-am văzut copilul de aproape doi ani. Acolo, la Odessa, poate că oamenii nu mai au parte nici de cimitir... Și chiar dacă va mai trăi cumva, sărmanul, este un orfan. Tată-său a murit. Își doarme somnul de veci aici, pe pământul țării dvs., pe care el n'a trădat-o...

Aci oftă și își șterse ochii.

Eram la Petrograd când l'am cunoscut. Tată-meu după multă vreme ca atașat militar în câteva țări din Apus, revenise ca aghiotant al Majestății Sale Împăratului. Deabia terminasem școala, — poate n'aveam nici 17 ani, — când fusei dusă pentru prima dată la un bal, la *curte*. Viața mi-a apărut atunci într'un cadru feieric. Bogăția și fastul împărătesc te făceau s'o trăiești aevea, ireal. Ofițerii și diplomații, în uniformele lor strălucitoare, erau ceva cunoscut pentru mine; dar atunci mi s'a părut fermecători. Așa cunoscu pe contele Constantin Constantinovici Jiglenko. Era locotenent într'un regiment de gardă. Primul vals l-am dansat cu el. Era un bărbat distins, care impunea, ba chiar te robia prin felul lui de-a fi, și prin instrucția desăvârșită ce căpătase în străinătate.

Și pe deasupra era și frumos; de-o frumuseță clasică. Nu după multă vreme îmi ceru mâna. Părinții mei primiră, mai ales că știau sentimentul care se născuse între noi. Singura piedică, ziceau ei era că eram prea tânără.

Am stat logodită patru luni. Oh, timpul acesta este cel mai frumos din toată viața unui femei! Pe lângă iubirea celui care-ți va fi soț, trăiești și te îmbeți de poezia și iluziile viitorului, pe care în fantezia ta ți-l plăsmuești în colorile cele mai frumoase.

După nuntă am călătorit două luni. Germania, Franța, Italia, Anglia, erau țări pe care le cunoscusem în copilărie, dar acum, înconjurată de gingășie și copleșită de iubirea tânărului meu soț, pe care îl adoram, îmi apăreau și mai poetice. Oh, Italia mai ales, n'am s'o uit niciodată! Italia e țara unde iubirea atinge culmea cea mai înaltă, nebunia!

Apoi ne-am întors la cuibul nostru, amândoi cu sufletele pline de avânt; iar eu, cu acel simț fericit, că voi fi mamă. Dar într'o zi, Constantin Constantinovici fu chemat să facă o școală de aviație, la care se înscriesese înainte de a-l cunoaște. Toate rugămințile mele, de a renunța, invocarea fericirii noastre știrbite, sau chiar nimicite; stăruința părinților, — căci tată-meu prin influența sa ar fi putut foarte ușor obține să fie lăsat la regiment, — toate, toate nu l'au clintit din hotărârea ce-și luase. „Vreau să dau pildă; un Jiglenko nu e fricos! — zicea el, — altfel șefii or să creadă că sunt un laș!“ Și s'a dus. Acesta a fost semnalul nenorocirii ce avea să vină.

Căci izbucni războiul. Tata fusese între timp înaintat general, și i-se încredinșase comanda unei divizii de cavalerie, în care, serviau ca ofițeri și cei doi frați ai mei; unul locotenent, celălalt sublocotenent. Căpitanul Constantin Constantinovici Jiglenko comanda acum o escadrilă de avioane, pusă la dispoziția acelei divizii. Și astfel, tus patru plecară la datorie în aceiași zi, lăsându-ne, — pe mama și pe mine, — singure, în haosul Petrogradului. Atunci ne hotărârăm să plecăm la Odessa, împrejurul căreia, la câteva verste, aveam o moșie.

Nu după multă vreme născui un băiat. Când a primit vestea că-i seamănă „lei-poleit“, tată-său, de bucurie, ceru voc și veni pe câteva zile, cu aeroplanul. După ce mi-a povestit isprăvile ce făcuse, Constantin Constantinovici mi se părea un erou. Iubirea mea pentru el era și mai mare. Dar gândul că se putea întâmpla să-l pierd, îmi reteza aripile fericirii, și-mi strângea inima. Și'n clipa despărțirii i-am mărturisit că nu mai puteam trăi departe, și că m'am hotărât să-l însoțesc pe front.

Și astfel, după ce făcui o școală de infirmiere, plecai, în plânsetele mamei, către cel care-mi era atât de drag. Când mi-am sărutat copilul, l-am auzit gângurind. Scena aceasta, — lacrimile mamei și zâmbetul senin și nevinovat al copilășului, — m'au urmărit tot timpul, până astăzi. Am avut o clipă de șovăire. Dar ce era să fac? Sufletul îmi era împărțit. Acasă lăsam numai două suflete, dincolo, pe front, erau patru, — care-mi erau tot atât de dragi, și cărora le

RAVAȘ DE TOAMNA...

*Plouă, plouă rece, plouă'n stropi de ghiață
Acele=ascuțite, mă izbesc în față.
Mă lovesc în suflet, prevestiri de moarte...
Car cu patru roate, racla o să=mi poarte.*

*Lacrime ce cade, sfărâmată'n gene
Pulbere de aur, pe cărări așterne.
Pulbere de aur, gândurile toate
Le vor duce'n raclă, car cu patru roate...*

*Stau la sfat cu tine, noaptea, ziua toată
Și mă las în prada gândului, ce poartă
Tinerețea noastră... floare blestemată
Crescută'n durere și'n lacrimi udată...*

*Tu te-ai dus în lume, dar ești tot fecioară,
Rază din lumină, vis de primăvară...
Eu stau în căminul, pustiit de soartă...
Gândurile mele, spre tine mă poartă.*

*Lacrime ce cade, sfărâmată'n gene
Pulbere de aur, în cale=și așterne...
Și=și coboară'n suflet, cântec de mărire
Tinerețe stinsă, cea dintâi iubire...*

*Stau la sfat cu tine, buna mea minune,
Cum stau la icoane, pentru rugăciune.
Și privind în urmă, tinerețea noastră,
Rup cu mâini haine, florile din glastră...*

*Le arunc în ciuda, clipelor rărâte,
Cum aruncă vântul, frunze risipite...
Gândurile mele, sfărâmate toate,
Le vor duce'n raclă, car cu patru roate...*

Noembrie 1926.

G. VLĂDESCU ALBESȚI

puteam fi de folos, — în afară de alte sute și mii de ruși anonimi. Era, prin urmare și datoria care mă împingea la această faptă nesocotită, poate, în aparență.

Am cutreerat, în aproape doi ani, tot frontul: dela Mare și în România. Am trăit multe clipe mărețe, multe însă și tragice. Infrângerea și retragerea dela Lacurile Mazuriene prevesteau o mare nenorocire, care=mi aducea aminte de înaintarea biruitoare a lui Napoleon în 1812. Rusia trăia și de astă dată clipe de înfrigurare. Se șoptiau cuvinte grozave: trădarea! Dar Rusia s'a recules îndată. Ofensiva lui Brusiloff schimbă fața lucrurilor. Armata noastră nu cunoștea nici=0 piedică; începuse a culege roadele unei mari izbânzi. Cu toate astea, în această atmosferă de entuziasm delirant, sufletul meu fu sfâșiat de prima durere, care avea să mi=l sfârtice mai târziu, bucată cu bucată. Tata fu omorât de=0 bombă de aeroplan, chiar în ziua când divizia lui intrase în Cernăuți. Cine știe dacă astăzi crucea de stejar, bătută de vânturi și ploii, mai stăruie, undeva, pe dealul unde și=a dat sfârșitul!...

Am trecut apoi în România. Oh, am cunoscut și eu începutul dezastrului dvs! Retragerea, de care povesteai adineuri, am trăit=0 și eu, și poate chiar mai dureros ca dta. Căci soarta îmi țesa neînduplecată vălul doliului. Moartea avea să=și ia o pradă și mai bogată. După căderea Bucureștilor, cei doi frați ai mei rămăseră neînsufleșiți în mâna dușmanului, în aceeași zi, într'o șarjă nebună, dincolo de Buzău.

În sufletul meu nu mai licăria de=acuma decât o flacăra, — bărbătu=meu, — dar și aceia palidă și tremurătoare. O teamă continuă și tainică mă stăpânea,

Viața lui era veșnic primejduită. În fiecare clipă. mașina sburătoare putea să=l trădeze, sau proiectilul vrăjmaș s'o răniască sus în aer.

După ce puhoiul german fu stăvilat, Constantin Constantinovici, fu trimis pe frontul Moldovei. Gradul de maior ce i s'a dat atunci, pentru faptele de vitejie, nu mi=a adus nici=0 bucurie. Grupul lui de aviație se statornici aici, la Piatra. Peste puțină vreme eram alături de dânsul; fusesem adusă, după stăruințele lui, la spitalul unde mă găsesse și astăzi. Iarna lui 1917 părea că=mi vindecase puțin sufletul. Iubirea lui nețărâmurită îmi umplea golul lăsat de pierderea celor trei ființe scumpe. Căldura căminului nostru era lipsită, doar de vraja copilășului, care, — scria mama, — se făcuse dolofan și frumos, ca un inger. Când i=am primit fotografia, tată=său a început să plângă, a sărutat=0, apoi n'a mai lăsat=0 din mâini, privind=0 zilnic ceasuri întregi.

— „Știi ce, Serafino, — îmi zice el într'o zi, — nu mai pot suporta, dorul copilului mă usucă. Orice ar fi, de Paști mergem acasă...“ Gândul acesta ne și mângăia însă ne și întrista; căci din familia noastră nu mai rămăsese decât o fărâma, un fel de scândură singuratică dintr'o corabie bogată, lovită de naufragiu. Dar în Martie, tocmai când ne făceam pregătirile să plecăm pentru o lună, vestea izbucnirii revoluției ne înmărmuri. Nebunia se întinsese fulgerător în Rusia, așa că rămăserăm pe loc. Spectrul nenorocirii mi se arăta și mai stăruitor, licărirea vindecării sufletului meu se stinsese. Cea mai grea lovitură a soartei se apropia, moartea își cerea și cea din urmă jertfă. Într'o zi de Mai, Constantin Constantinovici fu rănit de un glonț de șrapnel și se prăbuși cu avionul. L=au adus aici zdrobit. Cum mai trăesc eu azi, nu știu...

Și iată=mă rămasă să îndur teroarea sentimentală a doctorului Scodra și obrăsniciile lui Iacinski, bețivul nenorocit care, neținând seamă de prăpădul care i=a cuprins, fură spiritul ce i=se dă pentru îngrijirea cailor, îl preface în vutcă și nu se trezește niciodată... Am rămas singură; nu mă mai ține aici decât mormântul soțului. Am voit să plec acasă... Dar unde să mă duc? Oare, sunt sigură că voi ajunge, cel puțin?! Și=acolo?!...

Povestea d=tale mi=a răvășit sufletul meu pus=tiu... Ce trist e să fii singură printre streini...

Lacrimile curgeau șiroaie pe obraji ei palizi. Plângeam și eu...

Se întunecase. Focul pâlpăia molcom în sobă,

proectând din când în când câte o pală de lumină galbenă=albastrue pe fața Serafinei.

I-am sărutat prelung mâna rece și am plecat în odaia mea.

Un sentiment înalt se lămuria și prindea rădăcini în mine. Toată noaptea, între vis și viață, cineva mi=a șoptit în urechi povestea asta tristă, a unui suflet stingher și chinuit, care se destrăma zi cu zi printre streini, departe de puținul sprijin ce=i mai rămăsese pe lume.

Oh, ce crudă mi=a părut atunci viața!...

Cât am mai stat în Piatra, ieșiam zilnic la plimbare cu Serafina.

— Simt în dumneata un prieten sincer, devotat și desinteresat, — îmi zicea ea; — și pe urmă vreau să scap de pisălogeala lui Scodra! Ai observat ce priviri îți aruncă? E gelos. Se teme, fiara să nu=și scape prada!...

Intram în parcul pustiu, și=0 apucam spre muntele Pietricica. De sus, din vârf, priveliștea apărea mă=reață. Orașul tăcut, acoperit de zăpadă, nu dădea nici=un semn de viață. Doar fumurile se ridicau sfioase, destrămandu=se încet în șuvițe și pierzându=se în aer.

— Așa e și viața omului! — exclama ea, privind=le. — Aici mă simt par=că descătușată de răutatea lunii. Și=apoi, vezi, cearșaful nesfârșit al zăpezii acopere și ascunde toate rănile neplăcute ale frii!...

Căldura sufletului ei sbuciumat o făcea să nu simtă frigul și vântul care=i ardea obraji. Ar fi fost în stare să rămână acolo, nemișcată, ceasuri întregi. Dar eu o treziam din beția gândurilor, în care se afunda și plecam, schimbând subiectele discuției. Câte lucruri n'am vorbit amândoi în aceste zile! Când îi povesteam scene vesele din viața studentească, dela Steglitz, se strângea lângă mine, își apăra fața cu manșonul și isbucnia în râs, ca o copilă.

Ultima dată, — seară trebuia să plec, — plimbarea noastră a fost tăcută și tristă. Amândoi păream munciți și apăsați de greutatea aceluiași gând, pe care nu îndrăsniam să ni=l mărturisim.

— Va să zică, ne despărțim, Ionel! — începe ea într'un târziu. — Altă deziluzie... Mă obișnuisem cu dumneata... Simțiam cum sufletele noastre se apropiau tot mai mult unul de altul... că nu mai eram singură... Și=acum, trebue să...

— Trebue, Serafino; dar vei fi totdeauna prezentă în inima mea, căci...

Vorba mi se întrerupe. Puterea gândului meu pălește. O negură deasă mi se lasă pe ochi. Dar scuturându=mă de această slăbiciune, îi apuc mâinile și acoperindu=mi fața cu ele, urmez:... — căci te iubesc, Serafino!...

— Ce tristă e iubirea noastră, Ionel! — îmi răspunde ea, și înlănțuindu=mi gâtul cu brațele, mă sărută fierbinte.

Ochii ne erau umezi la amândoi.

Seara m'a petrecut la gară.

* * *

Am găsit regimentul la Pufești. Trecuse în rezervă. Am stat acolo trei săptămâni. Devenisem hursuz. Căutam singurătatea. Camarazii mă ocoliau. Chipul Serafinei mă obseda. Simțiam cum dorul de ea mă copleșea zi de zi, tot mai mult...

Se svonise că vom reintra în curând pe front, când, într'o seară, primii o scrisoare. Cunoscului imediat scrisul. Era dela ea. Sfârtic nerăbdător plicul.

„Ne=am mutat la Râșnovanu. Se aude că vom pleca în Rusia. Vino pentru o zi. Te aștept».

S.

Mi=e peste puteri să=ți zugrăvesc chinurile prin cari am trecut în noaptea aceia. Deoparte datorita și teama de a nu fi trimis în judecată pentru părăsirea unității, mai ales când puteam fi trimiși pe front în fiecare clipă, și când voe nici vorbă că puteam că=păta... pe de alta, sentimentul sublim, care se chiamă iubire, a cărui putere și vrajă îmi întuneca mintea și mă îndemna să fug.

— Fie ce=0 fi! — mi=am zis; și a doua zi am plecat.

Am aflat=0 într'o casă țărăneasă, unde lucuia cu o prietenă a ei, care atunci era dusă la Piatra. Satul era plin de coloane și fel de fel de formațiunii militare, îndrumate acum de comandamentul nostru, din cauza jafurilor și nelegiuirilor la cari se deduseră soldații. Ofițerii, cum știi, nu mai aveau nici=0 putere; erau ca și inexistenți. Sovietele erau atotputernice.

— Și=au pierdut capul, — îmi zice Serafina, îmbrățișându=mă; — în fiecare zi ne pregătim de plecare, — nimeni nu știe unde, — dar nu mai plecăm. De aceia te=am chemat, fiindcă, totuș, se poate întâmpla să plecăm, și Dzeu știe, cu fiarele astea... Am ținut să te mai văd odată.

— N'am nimic altceva, decât solda mea, Serafino, — îi spun eu, tremurând la ideea că plecarea i=ar putea fi fatală. — O impart bucuros cu tine. Tu ești mama, sora mea și ajutorul, neînsemnatul sprijin ce=ți ofer, primește=l ca atare, fără nici=0 șfială. Rămâi în România până ce se va mai potoli pârjolul; căci, cine știe, poate că va da bunul Dzeu să te poți duce la ai tăi în curând...

Drept răspuns, Serafina, suflând în lampă, mă strânge la pieptu=i. Afară se auziau băfăi puternice în ușa încuiată, apoi la ferestre, însofite de mormăeli și injurături de oameni beți.

— Așa pățesc de=un timp în fiecare noapte, — suspină ea, strângându=se și mai aproape de mine. — Bestiile astea jinduesc la cinstea mea. De aceia mi=am pus trei încuetoari la ușă, și mi=am bătut fiare la ferestre; și=ți jur, că 'n clipa când voiu cădea în mâinile lor păroase, îmi voi ridica viața!

Instinctiv, scot atunci revolverul din toc și=l pun pe colțul mesei. Pe la ceasul trei s'a făcut liniște. Fiarale se retrăseseră în vizuini.

Toate rugămințile mele au fost zadarnice. Serafina era hotărâtă să plece.

— Orice s'ar întâmpla, mă duc! — zicea ea. — Dorul copilului mă înebunește. Dar de=0 fi să scap cu viață, îți făgăduesc solemn că voi fi a ta. Indată

ce Dzeu va face iarăş pace între neamuri şi focul din Rusia se va fi stins, mă voi întoarce în România, lângă tine, dacă vrei... să fiu a ta, numai a ta...

— Dacă vreau... i-am răspuns întretăiat şi cu-prinzând-o în braţe, am copleşit-o cu sărutări, pe gură, pe gât, pe piept... Apoi răsuflărea mi s'a înăbuşit în părul ei măţasos.

— Sufletul meu îl ai de mult, Ionele, tot, tot. Corpul e prea puţin. Trupul meu curat e al tău. Îţi jur că nu s'a bucurat de el nimeni altul decât Constantin Constantinovici...

Oh, noaptea aceea, n'am s'o uit nici=odată!...

* * *

Se încheiase pacea cu Nemţii. Trupele noastre intraseră în garnizoane. Regimentul meu venise la Iaşi. Ți-aduci aminte: ruşii ne dădeau mult de lucru în acest timp. Avuseseră loc luptele de lângă Făl-ticeni, Galaţi şi Paşcani. Comandamentul nostru îi dezarma şi-i trimitea peste Prut. Convoieri nesfârşite de oameni fără căpătâi tălăzuiu pe drumuri ca nişte fluvii domoale şi pline de murdării. Trenuri întregi de materiale de=ale lor umpleau gările.

Trecuseră patru patru luni de când cunoscusem pe Serafina. Iubirea mea pentru ea era acuma ne-bunic. În timpul din urmă ne scriam aproape zilnic. Ea era tot la Răşnovanu.

Intr'o zi, venind acasă dela prânz, rămân ca trăsniţ. Serafina era la mine. Trenul lor sosise atunci în gară. A stat în Iaşi o săptămână. Nu se ştia ce drum va apuca. I-am reînoit rugăminţile de a ră-mânea în România. Dar hotărîrea ei era de neclintit: plecarea. Zilele acestea au fost o beţie, din care nu ne-au deşteptat decât vestea plecării.

Planurile noastre de viitor s'au pierdut în negura timpului ce avea să treacă şi pe care minţile noastre n'o puteau pătrunde. Peste sufletele noastre s'au lăsat un val întunecat, zăbranicul necunoscutului.

Când să plecăm spre tren, Serafina m'a strâns cu toată puterea braţelor ei plâpânde, apoi scoţând o fotografie, m'a sărutat cu tot focul sufletului ei chinuit şi mi-a zis, printre lacrimi tremurând:

— Plec, Ionel. Viaţa mea e în mâinile desti-nului. Dacă o fi să mor, să ai cel puţin această slabă imagine, care să-ţi aducă aminte de tot ce a fost între noi, de iubirea ce=ai reînviat într'un suflet pustiit de vânturile nemiloase ale unei soarte vitrege, într'un suflet stingher, răfăcit printre streini, pe care mărinimia şi bunătatea ta l-au învăluit în căldura unei dragoste curate... De=0 fi să trăesc, talismanul ăsta, să-ţi dea puterea răbdării şi credinţa nestrămutată în fericirea noastră ce va să fie...

I-am dat şi eu fotografia mea, pe care a privit-o lung, a sărutat-o, stropind-o cu o lacrimă, apoi a învăluit-o într o pânză de mătasă albastră şi-a băgat-o în sân.

— E culoarea speranţei!... — a zis ea.

Am întovărăşit până la Ungheni. Ne=am des-părţit tăcuţi şi fără nici=0 altă manifestare decât la-crimile discrete cari ne umezeau ochii.

Doctorul Scodra mi-a întins mâna=i mare, cu un zâmbet acru şi prefăcut pe buze, sfredelindu-mă cu nişte priviri sălbatice. Veterinarul Iacinschi, beat, râdea ca un idiot şi tot fluturând din mâni, era se cadă din vagon. Serafina se retrăsese.

Țintuit locului, am privit până ce s'a pierdut în ceaţa zărei... În sufletul meu se rupse ceva.

* * *

Intr'o zi întâlnesc pe străzile Berlinului, — unde mă dusesem după război să=mi continui studiile, — pe veterinarul Iacinski. Era o zi ploioasă de toamnă. Copacii arămii începuseră să=şi arate goliciunea.

— Am să=ţi spun o noutate, — mă întâmpină el cu un zâmbet trist în colţul gurei, — dar nu tocmai plăcută...

Un gând îmi străfulgeră creierul; un fior rece îmi cutremură toată fiinţa.

— Serafina!... — îl întreprer eu.

— Da. Serafina Jiglenco a murit. Intr'o noapte, când eram pe aproape de gara Tiraspol, doctorul Scodra a vrut s'o necinstească. Ea s'a apărat cu îndărătnicie de furia lui bestială şi în toiul luptei, a căzut sub roatele trenului.

El s'a împuşcat.

— Şi-a ţinut jurământul, sărmana! — Oftează Ionel Pădureanu.

— Poate vrei să=i vezi chipul, poftim! — Şi=mi întinde o fotografie.

Când am ieşit din restaurant, jucau în aer umbrele serii. Printre cele două rânduri de tei de pe Bulevardul Gării se vedea spre Apus un petec de cer, pe care cineva asvârlise par'că o găleată de aramă topită.

Cluj, 10. IV. 1926.

NU-I AŞA?

de Emeric Farkas

O nu=i așa că'n zorii primăverii
Mi=or înflori bujorii în obraz,
Când mugurii s'or despica pe ramuri
Pe veci uita=voi crudul chin de azi.

Tu n'ai să=mi mai veghezi la căpătâi
Şi nu vei fi îngândurat şi trist...
O nu=i așa c'om hoinări din nou
Şi=oi îmbrăca iar buza de batist.

Acolo unde freamătă platanii
In braţe iarăşi dulce=0 să mă strângi
Şi'n sărutări pecetlui=mi=vei ochii
Ca în trecut!... Ții minte?... De ce plângi?

Trad. de Aurel Pop

Din MAHABHRATA

K A R N A

Trad. de VASILE AL. GEORGE

Deodată, însă, mulțimea fu străbătută de fiorul unui murmur. Toată lumea își îndreptă privirea asupra unui singur punct. Un războinic tânăr, cu o ținută mândră, apărură la cordon, grăbind spre mijlocul arenei. Era Karna. Mândria lui n'a putut răbda să triumfeze Ardjuna. Războinicii rânduiți i-au făcut drum, și necunoscutul fiu al Soarelui se apropie cu pași temuți. Scutul cu care se născuse și pe care tatăl său i-l dăduse pentru veci, sclipea mândru în razele soarelui. Puternicul erou părea o stâncă uriașă ridicată în picioare, un leu trufaș, scaldat în aur roșu, căutându-și potrivișnicul. Murmurul de mirare străbătu mulțimea până în capăt, și mulți îl găseau pe Karna mai mândru decât însuși Ardjuna.

Karna ajunse în mijlocul arenei și se opri în fața lui Ardjuna. Pironi asupra prințului Pandav o privire mândră și liniștită apoi cu glas puternic, răsunător departe, zise:

— Ai dat Ardjuna un exemplu minunat de iscusință războinică. Dar să nu crezi că ești fără de pereche între războinici. Iau martor această distinsă adunare: vom face tot ce ai făcut tu, — mai mult chiar!

O parte a mulțimei, mai cu seamă orgoliosul Duriodhana și frații lui au izbucnit în strigăte de bucurie și vuetul uralelor zguduia văzduhul. În ochii lui Ardjuna străluci flacăra conștiinței nobleței sale și măsură cu o privire neîncrezătoare pe falnicul războinic Karna, despre care nici nu bănuia că a fost purtat și născut de acelaș pântec, și zise:

— Nu te fâli cu cuvinte goale, Karna, ci dovedește cu fapta, virtuțile tale războinice.

Atunci interveni bătrânul Drona, dădu semnalul și Karna, fără a spune o vorbă, cu putere și iscusință neîntrecută, execută tot, cu ceea ce Ardjuna stărnise adineaori admirația mulțimii. Puterea coapselor sale de fier a îmblânzit cel mai sălbatec armăsar, cu mușchii săi de oțel a strunit năprasnicii cai dela carul de luptă, a nimerit cu săgeata ținta cea mai grea, iar cu lancea și cu discul a aruncat tot așa de departe ca și viteazul fiu al lui Indra.

Strigătele de bucurie și admirație au făcut să răsune câmpia, iar de pe inima înfumuratului Duriodhana a căzut o grea povară: Ardjuna și-a găsit omul! Și radiind de mândră bucurie, sa duse la Karna, îl îmbrățișă, salutându-l astfel:

— Glorie fie, viteaz puternic! A ta e biruința, fie se cuvine mărirea, și ca fiul cel mai vârstnic al regelui, îți zic: Spune ce dorești, și vei avea!

Karna își ridică ochii spre Duriodhana recunoscător și zise:

— Prințe, cuvântul tău prețuește cât și fapta, dar nu merit încă mărirea. N'am făcut altceva, decât am executat ceea ce a făcut Ardjuna. Vreau să-mi

măsur arma cu a lui, să vadă toți cui se cuvine cununa izbânzii.

Kanravii strigară triumfători:

— Nobilă este dorința ta, neîntrecutule Karna. Umpli de bucurie inima tovarășilor tăi, în vreme ce spaima umple sufletul dușmanilor.

La aceste cuvinte pieptul boltit al lui Ardjuna fu cuprins de furie, și îndreptându-se spre Karna îi strigă cu glas tunător:

— Viteze, ce te-ai prezentat nechemat pe arena de luptă a prinților și cu vorbe umflate îți lauzi puterea, — iau martor această adunare, — învins, vei muri în țărână în fața mea!

Dar Karna răspunse liniștit:

— Ardjuna, arena este deschisă pentru luptă-torii bravi. Dreptul la intrare aici îl dau virtuțile vitejești, și un bărbat cutezător nu cere voce nimănui. Vorba mânioasă este arma lașului, — vorbească mai bine sabia ta ascuțită, până când, făcut, vei călca din nou pajiștea.

Drona dădu semnalul luptei și cei doi tineri, prinzând armele, ocupară mijlocul arenei. Cu răsuflarea întretăiată, întreaga mulțime aștepta lupta. Duriodhana și frații săi se grupară alături de Karna, în timp ce prinții Pandavi, cu priviri profișind dezastru, se adunară la spatele lui Ardjuna.

Iar când mama prinților, Pritha, văzu pe prunișul arenei pe cei doi fii ai săi, cari acum se pregăteau de luptă cu groaznică dorință de a vărsa unul sângele celuilalt, — spaima și grija pentru viața acestora sfâșia inima. Cu toate că îi împărțasea pe amândoi cu egală dragoste, nu le putea spune, nu le putea striga: „Frați sunteți, îmbrățișați-vă și nu ridicați arma, care lovește în inima mea!” În groaznică disperare se prăbuși, pierzându-și firea, în brațele însoțitoarelor sale.

Dar nu numai inima mamei era îngrijată de lupta celor doi tineri divini. Dinspre partea, unde stătea Ardjuna, nori negri, întunecați, alergau îngrămadându-se pe cer, în timp ce lungi rânduri strigătoare de cocori piereau departe din calea furtunei, ce se apropia. Fulgere spintecară norii și dragostea de tată a lui Indra, zeul trăsnetului, învălui pe Ardjuna într'o ceață apărătoare. Iar pe partea cealaltă, soarele amurgind, se aprinse în raze înflăcărate, turnând o lumină orbitoare peste Karna, încât de-abia îi puteai privi făptura îmbrăcată în scutul, ce-ți lua vederea. Astfel se grăbiră părinții cerești în apărarea celor doi viteji de neam suprapământesc.

Atunci ieși înainte Kripa, tovarășul lui Drona, care îndeplinea funcțiunea de herold, și cu glas răsunător până departe vesti:

— Aici stă Ardjuna, nobilul urmaș al lui Pandu, originar din neamul regelui Kurn.

Apoi se întoarse spre Karna:

— Viteaz cu puternice brațe, numește neamul tău, cine ți-a fost tată și mamă. Căci după regulile jocului Ardjuna are dreptul să știe dacă are în față un potrivnic demn de sine.

Karna rămase palid în ploaia razelor de soare. Ce să spună? Capul lui mândru căzu pe piept, ca floarea de lotus, ruptă de furtună. O liniște apăsătoare domnea peste întreaga adunare. Când apărură Duriodhana și spuse cu pornire:

— Origina princiară încă nu ajunge, și noi recunoaștem războinicul, în care strălucesc virtuți regești. Karna este un potrivnic demn de oricine, și iată, eu, Duriodhana, fiul întâi născut al regelui orb, dau lui Karna tronul vasal din Anga!

Brahamii și Ksatrii din Anga, mândri că primă ca rege un erou, cum era Karna, izbucniră în vuet de urale. Karna, cu ochii înlăcrămați, se întoarse spre Duriodhana, și cu glas tremurător, plin de recunoștință, zise:

— Nobile Duriodhana, care îmi dăruiești un regat, ce ți-aș putea da în schimb cu, războinicul umil și sărac?

Și Duriodhana răspunse:

— Prietenia ta. N'am nevoie de altceva. Fii tovarășul de arme credincios și viteaz al lui Duriodhana.

Dar iată, atunci, ca un răspuns întrupat la întrebarea lui Kripa, veni un moșneag, îndreptându-se spre Karna. O manta simplă, fără podoabe, îi acoperea trupul gârbovit, ce se sprijinea pe toiaș. Și spectatorii se întrebau mirați:

— Ce poate căuta în adunarea prinților bătrânul vizitiu al regelui?

Dar Karna se grăbi supus înaintea săracului *suta*, înclinându-și plin de respect capul. Apoi se îndreaptă, și privind împrejur:

— Iată, acesta este tatăl meu!

Bătrânul îmbrățișă pe nobilul tânăr, care se lipi cu dragoste de copil la pieptul bătrânului vizitiu. Dar fratele lui Ardjuna, repede măniosul Bhima, îi strigă atunci:

— O, viteze cu mândră origină, ai vrea să-ți măsoari arma cu un vlăstar regesc, pe când nu ești demn nici să-ți fii hățurile cailor pe carul de luptă!? Și vrei să stăpânești ca rege încoronat peste un neam puternic? Ai semăna cu șacalul, ce răpește jertfa de pe altar să-și stâmpere foamea.

Karna se cutremură ca armăsarul nobil la atingerea biciului. Dar liniștea coborî din nou pe fața lui, și făcut, trist, își ridică ochii spre soare, care revărsa asupra lui razele dragostei sale. Atunci Duriodhana porni din mijlocul fraților săi cu pași groăznici, ca de elefant supărat, și oprindu-se în fața lui Bhima, îl măsoară cu priviri scânteietoare de ură.

— Bhima — strigă acesta — nu încerca să umilești cu insulte un nobil luptător! Și fluviul gigantic izvoarește ca un pârâiaș modest; pe un erou

faptele sale îl fac erou și nu origina lui! Se spune, că tu și frații tăi sunteți născuți din sămânța zeilor înamorați și cu toate acestea sunteți numiți fii ai lui Pandu. Privește figura mândră și strălucitoare a lui Karna! Se poate că nici el nu e mai pe jos ca voi în ce privește origina, căci aparențele înșală de multe ori, și căprioarele nu pot să nască tigri de soi. Ascultă-mă pe mine, Karna va domni nu numai pe frumosul pământ al Angăi, ci peste toată lumea! Iar cine unelțește rele împotriva lui, să iasă și să-și măsoare arma cu a mea, pentru că de azi încolo Karna și Duriodhana sunt un trup și un suflet!

Adunarea, despărțindu-se pe partide, se grupase pe lângă eroi, iar vuetul strigătelor ei durduia ca glasul furtunii în anotimpul ploios.

— Biruința este a lui Ardjuna!

— Al lui Karna este triumful!

— Duriodhana este biruitorul!

Între timp discul soarelui alunecă în dosul munților dela apus și o ceață deasă acoperi arena. Bătrânul Drona închise jocul de luptă, iar adunarea se risipi. Pandavii s'au întors acasă. Inima lui Ardjuna era plină de o pornire îndârjită, Bhima blestema sălbatec pe Duriodhana, numai dreptul Iudhisthira recunoștea disfinsa capacitate a lui Karna.

Printii Kanravi se inapoară în capitală beți de victorie, mai cu seamă Duriodhana, care îmbrățișă cu mândră bucurie pe Karna. Acuma nu se mai temea de gloria fiilor lui Pandu și era sigur, că ajutat de Karna, își va putea realiza vechiul vis,

Numai inima Pritheii se încărca de durere mută, văzând că rivalitatea și odată cu aceasta sămânța urei au prins rădăcini adânci în inima fiilor săi.

CÂNTEC

De-ai auzit vre-odată o batere de vânt
 În urma fa ușoară ca zborul rândunicii
 Pe vremea când nepoșii îngână cu bunicii
 În poala înserării cuvânt după cuvânt,
 Să ști că se deșiră un basm necunoscut
 De nici un om pe lume din câte sunt știute:
 Un suflet singuratec aleargă să-și sărute
 Neprihănitur urma de unde ai trecut.

Volbură Poiană Năsturas

CASTELUL SOLITAR

— ROMAN —

de SABIN G. TRUȚIA

I.

În amurgul posomorit de toamnă, soldații înaintau tăcuți, frământând sub picioare noroiul cleios. În frunte, ofițerul cufundat în gânduri, urmat de un sergent și alți doi gradați, iar restul, soldați, doisprăzece la număr.

Prin pâcla cenușie, ca un vâl mohorit întins peste un sicriu uriaș, se zăreau înainte câmpiile imense, presărate ici, colo, cu păduri de molid. Dinspre apus începu să bată un vânt ascuțit, aducând cu el zvonuri de tristețe și pustietate.

— Urâte locuri — îndrăsni într'un târziu sergentul, ștergându-și cu dosul palmei fruntea asudată.

— Urată toamnă, Ioane, dar frumoasă vară — răspunse ofițerul pe gânduri.

— O fi, dom'le sublocotenent, dar, tot nu e ca la noi în Ardeal.

Ofițerul rămase tăcut. Offă, și apăsându-și capul în piept, începu să mediteze...

... Divizia 35 infanterie austriacă, de sub comanda generalului Honinger, înaintase prin Polonia în marș triumfal și se opri la Baranovici. După câteva ciocniri cu detașamentele de cazaci, cari sprijiniseră retragerea armatei rusești, urmară zile de liniște. Austriecii, sprijiniți în flanc de o divizie germană, se pregăteau pentru luptele ce aveau să urmeze, iar rușii din față, adăpostiți prin pădurile fără sfârșit, pândeau ca niște mistreți încunjurați de o haită de lupi.

Într'o zi însă, rușii începură pe neașteptate un bombardament cumplit. Și lucru de mirat... ghiulelele lor nimeriră în plinul artileriei austriace.

Austriecii schimbară cu totul poziția tunurilor, dar a doua zi rușii le aflară locul și începură iarăși bombardamentul.

Generalul era desnădăjduit. Se înfuria, injura, apoi rămânea pe gânduri.

— Bine, dom'le, — spunea generalul, — asta totuși e prea mult! Dacă ține mereu așa, te pomești, că rămânem fără artilerie, și atunci?...

Ofițerii promiteau, că vor lua măsuri. Ce erau să facă? Să înceapă ofensiva, nu era potrivit. Rușii erau mult mai numeroși și bine înfăriși. Austriecii, în urma marșurilor forțate, erau prăpădiți de ostentală. Trupele de ajutor încă nu erau sosite. Totuși, trebuia să se pună odată capăt acestei situații.

Era evident, că cineva spionează și tradează rușilor pozițiile artileriei. Dar, cum?... doar nimeni nu intră în apropierea tunurilor. Să fie soldat, sau chiar ofițer, acest cineva?... Nu era de crezut. În corpul ofițeresc al diviziei nu se afla nici măcar o singură persoană dubioasă, care ar fi fost capabilă de acte de tradare. Dar atunci cine?... și generalul își frângea mâinile neputincios, frământându-și mintea zadarnic.

Câteva zile în urmă, după un bombardament strașnic, în care rușii le nimiciră complect câteva baterii, o patrulă aduse vestea, că între liniile de luptă se zărește un castel, înconjurat de-o pădure de brad.

Generalul luă mapa și căută. Nimic... castel nicăiri, doar o șosea indica în câțva locul.

Generalul căzu iarăși pe gânduri. La urmă, își adună ofițerii la sfat. Voia să știe cu ori-ce preț, al cui e castelul.

— Da, domnilor, trebuie să aflăm, ce să petrece în acest castel „solitar“. Nu e absolut exclus, să fie în ceva legătură cu nenorocirea ce o îndurăm noi prin bombardament. Poate să fie locuit de „stafii“... — și eu cred uneori în „farmece“ — adaoase generalul pe ton glumeț, dar cu fața gravă.

— Cum însă, e aproape de linia dușmană, avem nevoie de-un ofițer isteț și câțiva soldați încercați. Situația noastră e cât să poate de precară. Trebuie să fim atenți și să luăm toate măsurile de precauție din vreme. Altfel, ne pomenim într'o zi, că ne-am prăpădit cu toții. Cât pentru moarte, ... nu port mare grijă. A ne jertfi pentru țară, ne este datoria; dar, ar fi un prea mare blam pentru divizia noastră, care s'a distins în totdeauna.

Căutați-mi un ofițer iscusit și câțiva soldați, gata pentru ori-ce eventualitate.

— Exelență! — spuse acum colonelul Klem. Permiteți-mi, să vă fac eu acest serviciu, oferindu-vă un ofițer din regimentul meu. E un băiat de încredere absolută și iscusit. — Colonelul aspira de mult la ordinul „Maria Tereza“, și acum i-se părea binevenit momentul.

— Numele și gradul! — întrerupse generalul grav.

— Laitenant, Murășanu!

— Român?

— Da, Exelență!

— În fine, — spuse generalul, cu indiferență, — eu am încredere în românii mei, doar aproape întreaga divizia e formată din români. Scurt! Vei lua toate măsurile, ca de-odată cu amurgul, să plece spre acest cuib de „stafii“, cu o patrulă dublă; rămânând să ne informeze în timpul cel mai scurt posibil, al cui e castelul, ce naționalitate, ce persoane îl locuiesc, și dacă nu cumva... e cercetat de rușii?!... Ofițerul va rămânea acolo, până la noui dispozițiuni.

— — — — —
Și, iată-l acum pe Murășanu, apropiindu-se de castel, dibuind prin pâcla întunecoasă. Soldații, cu ochii pierduți în întunec, îl urmau tăcuți.

Noaptea se întindea grăbită, îmbrățișând tăcerea ce plutea peste întinderi. Cuprinsul întreg părea... un cimitir pustiu.

Peste puțin, soldații se opriră. Erau în fața pădurii ce împrejmuia castelul.

— Domnule sublocotenent — spuse iarăși sergentul. — Noi înopțăm... Mă tem, nu cumva... să rățăm prin pădure. Până una, alta, în loc să nimerim la castel, ne-om pomeni la ruși.

— La ruși, mă gândesc și eu, Ioane, — spuse ofițerul, — de rățăm însă, nu mă tem. Până aici am venit bine, castelul nu poate fi departe... Să fim numai tot așa înainte... și vom ajunge la liman.

— Io, vrut spune, să-șteptem aci, pune resare... izé... no!... cum se spune... lună! — îndrăsni un frunțas ungar, de pe lângă Cluj.

— De lună ne-a trecut nouă, cum i-a trecut figa-nului de încălzit, — răspunse sergentul.

— N'avea grije, Micloș, — adaose ofițerul, — va răsări și luna acuși, că precum văd, a început să nsenineze.

— No, bine!... da dacă iese la castei ruși mult, noi ce face atunci?... — întrebă Micloș nedumerit.

Murășanu vru să răspundă, dar sergentul îi luă vorba.

— Vom vedea noi atunci, ce e de făcut.

Intrați în pădure înaintară încet, din pricina copacilor deși, de cari se isbeau la fiecare pas. Uneori, se împiedeau în crengile risipite pe jos și cădeau pe brânci.

— No, asta trebuie la mine, se spargem cap la noi, — se tânguia ungarul necăjit.

Murășanu era posomorît. Totuși nu-și putu reține un zâmbet.

Dela o vreme, pădurea prinse a se rări și nu departe, se zări o licărire de lumină. Peste puțin, apăru și luna pe boltă, respirându-și razele palide peste întinderi. Dinspre frontul rusesc se auzi un pocnet de armă. Murășanu se opri. Își șterse sudorile de pe frunte, și privi înainte. Pe câmpul neted din față, se zărea în reflexul lunii, castelul solitar.

Murășanu, le vorbi soldaților să păstreze tăcere, și plecă înainte. Peste întinderi plutea o liniște mută. Nu se auzea nici un zgomot, doar plescăitul monoton al bocancilor în pământul cleios, și respirația soldaților obosiți. În curând, ajunseră la un zid de piatră. Murășanu se uită cercetător în jur, și rămase ascultând. Dinspre castel pătrundeau ușor acordurile unui pian. Cineva cânta o romanță poloneză.

— Ce ne facem acum? — întrebă sergentul pe șoptite.

Murășanu îi făcu semn să-l urmeze, și o luă cu pas domol de-alungul zidului ce împrejmuia castelul. Peste puțin, se pomeniră la o poartă de fier. Murășanu privi printre grății spre curte, apoi se întoarse la soldații cari rămaseră așteptând.

Își cercetă carabina — pe care o luase din precauție cu el — și ridicându-și privirea spre sergentul, care stătea deoparte nedumerit, îi spuse în șoaptă:

— Ioane!

— Ordonăți!

— Vei așeza la poartă patru soldați. Alții, câte doi, îi vei răsleți pe-aproape. Eu voi trece cu Micloș în grădină. De cumva sunt ruși la castel, vor năzui la poartă. Voi, stați gata pentru orice întâmplare. Dacă va fi nevoie de luptă, luptă vom face. Păstrați însă tăcere.

Își trecu carabina după gât, și măsurând din ochi înălțimea zidului, încercă să sară. Soldații își duseră instinctiv degete la frunte și își făcură cruce.

Zidul era înalt. Murășanu isbutise să se prindă cu mâinile de coperiș, dar temându-se nu cumva să facă sgomot, își întoarse capul spre sergent și șopti:

— Ține umărul, Ioane.

Sprîjinindu-și piciorul de umărul sergentului se ridică pe zid. Își întinse mâna spre Micloș, și-l trase și pe el de-asupra.

Murășanu sări în grădină. Stătu o vreme ascultând, apoi îi făcu semn lui Micloș să-l urmeze. Sări și Micloș, dar fiindu-i prea grea arma, în comparația cu trupul mititel, se împiedcă în tufele de lângă zid și căzu pe brânci. În timpul căderii, arma i se isbi de un copac.

În aceeași clipă, dinspre castel se auziră câteva lătrături întărite de câini.

— Nieder! — comandă Murășanu, isbindu-se la pământ, urmat de Micloș, căruia îi sărise capela departe.

Câinii se năpustiră lătrând furioși, și Murășanu văzu în reflexul lunii, apropiindu-se un dog uriaș, urmat de alți doi câini „funlandezi“.

Își smânci carabina, și ridicându-o la ochi, așteptă cu respirația oprită. Micloș înmărmuri... Așa câini nu mai văzuse. Murășanu privi printre copaci spre un geam luminos. I-se păru... că vede o umbră mișcându-se după draperii. Draperia se dădu deoparte și cineva privi spre grădină. Nu putu deosebi, dacă e bărbat, ori femeie, căci în clipa următoare își îndreptă privirea spre dogul, care se apropia amenințător.

— Io pușc la el! — spuse Micloș.

— Taci! — șopti Murășanu.

Peste puțin, se auzi dinspre castel un glas chie-mător:

— Hector, kom hier!

Dogul să refrase, dar latra mereu.

Cineva se apropie cu un felinar. Când fu aproape, Murășanu recunoscu o femeie între două vârste.

Se ridică de jos sprinten, și ațânfind spre femeie, îi strigă:

— Halt!

— Iessus, Maria! — țipă femeia, cuprinsă de spaimă.

— Vorbești nemțește? — întrebă Murășanu cu glas înăbușit.

— Da! — șopti femeie, tremurând.

— Nu te teme... Suntem oameni buni. Te rog să ne spui însă, sunt ruși în castel?

— Nu sunt!

Acum se ridică și Micloș.

— Cu atât mai bine! — continuă Murășanu domol. — Dumneata vei merge cu noi și vei deschide poarta. Mai sunt și afară soldați.

— D=voastră sunteți ofițer, nu așa?

— Da! spuse Murășanu.

— Sunteți nemți?

Nu! Suntem austrieci; de altfel, eu sunt român.

— Cum?... D=voastră sunteți român? — în=trebă femeia mirată, în românește acum. — Ce bine îmi pare! doar eu am fost în România, ca guvernantă la un boier. Poate, îl știți, pe prințul X...

— Nu-l cunosc. Eu sunt din Ardeal.

— Bine, dar tot român sunteți!... Vai, domnule ofițer, ce frică!... De nu spunea=ți că sunteți român, poate muream... Marș, Hector!

Sosiți la castel, femeia îi introduse într'o cameră, apoi spuse:

— Merg să=mi vestesc stăpâna; pe urmă, mă reîntorc.

— No, bine, da nu este aici... izé... cum se spune... ruși?! — întrebă Micloș neîncrezător.

— Ce spune? — întrebă femeia pe Murășanu.

— Întreabă și el, că nu sunt ruși la castel?

— Vai de mine, când spun, că nu sunt, nu sunt, și pace!

Femeia plecă. Murășanu își aranjă tunică și rămase așteptând. Micloș începu să se uite roată, trăgând mereu cu urechea.

Peste puțin, femeia se reîntoarce și îi spuse lui Murășanu, că doamna contesă îl așteaptă.

— Bine, dar întâi să între soldații. Am să le ordonez ceva... pe urmă voi merge și la contesa.

Ești în curte, o luare spre locuința portarului. Portarul, un moșneag uriaș, dormea. La chemările femeii începu să mormăie nemulțumit. Își aprinse un felinar și aruncându=și în spate un palton, coborî în curte.

Când îl văzu pe Murășanu, se buimăci. Salută respectuos, și îndreptându=se spre poartă, trase ză=vorul.

Soldații intrară. Murășanu așeză câteva sentinele spre frontul rusesc, o sentinelă la poartă și îi ordonă sergentului să=l aștepte, pe când va mântui vorbele cu contesa. Se întoarce apoi la castel și întră condus de guvernantă într'o cameră mobilată cu lux.

Lumina somptuoasă, ce se reflecta pe miile de podoabe, îl amețea. Așteptă o vreme, clipind nerăb=dător, apoi închise ochii încet, și începu să asculte visător fic=tacul monoton al pendulei.

Un foșnet ușor îl făcu să tresară. Deschise ochii brusc și văzu, apropiindu=se din camera vecină, o femeie înaltă, de o frumusețe rară. Murășanu tresări ca electrizat și rămase cu privirea pierdută la frumoasa arătare. Contesa se apropie mlădioasă, cu surâsul pe buze și îi întinse mâna. Mureșanu se zăpăcise. Ori=cum, nu se așteptase la așa o frumusețe. Sărută respectuos mâna întinsă și spuse:

— Mii de scuze, doamnă, c'am îndrăsnit să vă turbur liniștea patriarhală, dar, datorințele noastre mili=

tare în război nu ne îngăduie să ținem seama de unele reguli, cari se respectă în timpuri normale.

— Nu=i nimic. Omul trebuie să=și facă datoria; celelalte vin pe urmă. Guvernanta îmi spunea, că ești român. Vestea asta mi=a umplut inima de curio= zitate. Nu=mi aduc aminte, să mai fi văzut vre=un român. Sosirea duminică îmi face plăcere. Voi avea cel puțin ocazia, să vorbesc franțuzește. N'ai ideie, cât mi=e de dragă această limbă.

— Regret, că nu vă pot face această plăcere. Eu sunt din Ardeal, și ardelenii nu prea vorbesc franțuzește.

— Nu știi? — făcu contesa mirată. — Iată o desiluzie pentru mine. Nu=mi place de loc nemțeasca. E o limbă barbară, care mă supără. Dar, fiindcă eu nu știu românește, vom vorbi așa, cum ne putem înțelege.

Contesa îl privi o clipă zâmbind, apoi continuă:

— Desfă=ți te rog „ulanca”, pe urmă să=mi spui, câți soldați te=au însoțit, și asta, pentru a mă îngriji de o cină.

— Sunteți prea bună! Vă rog însă, nu vă de=ranjați. Ne=am adus de toate, așa încât nu vom duce lipsă de nimic.

— Ei, las... Im închipui eu viața de campanie... S'apoi trebuie să știi, că polonezii sunt ospitalieri. A refuza, înseamnă a te da pe față ca dușman.

— Da, suntem poate dușmani, dar nu de voie — spuse Murășanu cu tristețe. — Și chiar prieteni de=am fi, n'am merita atâta bunătate. Or, nu e destul că v'am provocat clipe de neliniște, tăbărând ca tătarii; și cum... cu ghețele pline de noroi, și...

— Fără ținută de gală... și... neras — adaose contesa râzând.

Murășanu roși. Abia acum îi veni în minte, că nu se răsese de două săptămâni.

Contesa sună. Când întră guvernanta, întrebă:

— Câți soldați sunt de toți, domnule ofițer?

— Cincisprezece — răspuse Murășanu domol.

— Numai? Eu credeam, că cel puțin de două ori atât.

— Tatiana, — continuă contesa, adresându=se către guvernantă, — gătește ceva de cină pentru soldați. Domnul ofițer va lua măsuri, pentruca să nu lipsească nici unul dela masă.

— Da, contesă; până atunci însă permiteți=mi, să dau câteva vorunci sergentului meu.

Contesa înclină din cap surâzând.

Murășanu plecă. Coborî scările și trecu în curte.

La poartă îl întâmpină sergentul. Murășanu îi făcu semn să se apropie și îi șopti:

— Ia seama, Ioane, să se schimbe străjile la timp. Contesa vrea să vă deie de cină. Veți lua masa pe rând. Sentinelei dela poartă să=i spui, că nu=i voie să plece dela castel nimeni, fără ordinul meu. În timpul când vei sta la masă, îl vei lăsa pe caporalul Neagu, să te înlocuiască. Luați seama de toate miș=cările servitorilor dela castel. Rușii sunt aproape și pot să ne surprindă în ori=ce moment. Trebuie să veghiem și să stăm neclintii la datorie. Ai înțeles?

— Da, am înțeles, să trăiți!

Murășanu se întoarse la castel. Când intra iarăși în cameră, masa era gătită. Pe fața strălucitoare de albă aburau două cești de ceai, alături de-o tavă de prejituri.

— Vino, te rog, și te servește — îi zise contesa. Pe urmă îmi vei spune scopul venirii.

Murășanu sorbea din ceai și surâdea, ce anume ar putea să-i spună. Într'un târziu își ridică privirea spre contesă și începu:

— Întâi de toate vă răg, să fiți liniștită. Venirea noastră aici, nu pot crede, să fie îndreptată în contra locuitorilor acestui castel, cari mi-se par atât de buni și pacinici. Strategia militară însă își are suruburile ei.

Contesa îl privea nerăbdătoare. El înțelese din privirea ei, că ar dori să afle cât mai curând adevărul; și îi povesti fără încunjur situația precară a diviziei, provenită din bombardamentul artileriei.

Contesa își aranjă șuvițele de păr și spune zâmbind:

— Eu toate le atribui slăbiciunei artileriștilor austrieci. Rușii sunt artileriști excelenți; și de-aici tot necazul.

— În parte aveți dreptate, contesă. Totuși... e ceva nemaipomenit, că deși tunurile noastre își schimbă poziția în fiecare noapte, ele sunt găsite. Evident, că e o trădare la mijloc.

— Și... nu poate fi această trădare chiar din armata austriacă?

— M'am gândit și eu la asta, dar nu pot crede. Ce interes ar avea un soldat sau ofițer din armata noastră, să ne tradeze? Acest lucru e peste putință, absurd.

Ceasul începu să bată rar, douăsprezece din noapte.

— Și, cât aveți să stați aici? — întreabă contesa pe gânduri.

— Până la noi dispozițiuni.

— Va să zică, nu plecați...

— De=ocamdată, nu!

— Atunci vom mai avea ocazie să povestim. Dumneata vei lua masa în totdeauna cu mine. Sunt singură cum vezi... și mă plictisesc.

Murășanu ar fi vrut să mai rămână, dar contesa se ridică și chemă guvernanta. Îi spuse guvernantei, să-i arate lui Murășanu odaia de dormit, apoi își închină fruntea ușor și plecă.

Murășanu coborî în curte. Făcu inspecție și întâlnindu-l pe caporalul Neagu, îl întrebă de sergent. Sergentul se culcase.

— Tu ești în locul lui de schimb?

— Da!

— N'ați observat ceva... între servitorii dela castel?

— Nimic. Toți sunt liniștiți. Din castel n'a eșit nimeni.

— În caz, că se întâmplă ceva, să mă scoli, Neagule!

— Da, să trăiți.

Murășanu grăbi la castel și intra în camera lui. Se preumblă o vreme, muncit de felurite gânduri, apoi se desbracă și se trânti pe așternut.

Se simțea obosit; și totuși... nu-i venia somnul. Frumseța contesei îl surprinse. E căsătorită?... vă=duvă?... Și ce caută ea aici, între liniile de luptă?... Toți magnații au plecat departe de fronturi, să=și petreacă zilele în liniște... și tânăra contesă a rămas aici nepăsătoare.

De=asupra castelului vâjâie ghiulelele tunurilor și ea cântă romanțe la pian. Misterioasă acompaniere.

Să fie oare castelul centrul spionilor?... E de necrezut! Și totuși... cine știe?!... Sunt femei, cari în multe privințe sunt superioare bărbaților.

Era atât de preocupat de ființa contesei, încât aproape își uitase scopul pentru care venise la castel. Și cu ea în gând, adormi.

— Va urma —

O POVESTE OLANDEZĂ

CASA CU DUHURILE

de LOUIS COLPERUS

Se 'nălța în preajma buruienilor ce, sub soarele de August, băteau în violet. Se 'nălța în fața crângului de brazi verde întunecat, care seara se molancoliza sub lună. Era o casă de țară în mijlocul unui trup de moșie; nu era castel, dar avea canal împrejur și țărani îi spuneau uneori „castelul”; de obicei însă îi spuneau „casa cu duhuri”.

Era o casă veche, pătrată, în stilul veacului XVII, o veche casă de țară, cenușie, cu acoperiș mare și greoi de țiglă, cu multe ferestre mici, cu rotundă și scară mare de piatră. În dreptul ei, era o alee largă de stejar ce mergea dela monumentala poartă de fier, cu stemă boierească 'n frunte, până

la podul ce trecea peste canal. Intre canal și casă, foștii stăpâni făcuseră o grădiniță. Dar războaiele fuseseră stricate de ultimul proprietar, bătrânul baron, care nu se vedea niciodată pe afară. O slujnică bătrână îl servea; un bătrân grădinar ce nu=și mai vedea de slujbă, mătura din când în când frunzele și ramurile pe aleea de stejari; și ele rămâneau acolo multă vreme, grămadă. Bătrânul baron trăia cu un nepoțel. În mijlocul celor trei bătrâni, numai nepoțelul trăia. Era un copil bălai de doisprezece ani, slab, galben, delicat și idiot. Iată de ce bătrânul baron dăduse drumul învățătorului ce vedea de creșterea copilului; copilul nu învăța și nu pricepea nimic.

Era un copil minunat de frumos, dar atât de slab, galben și delicat!

Părea că o lumină stranie arde în ochii săi albaștri, extatici. Părea că o stranie viață lăuntrică se sbuciumă în sufletul lui, fără să se arate în afară Rătăcea prin casă sau prin parcul trist; adesea urmărea dela o fereastră a catului al treilea, automobilele și bicicletele care, în luna aceea de vară, alergau pe șoseaua lungă, albă și nesfârșită, prinsă 'n brâu de buruieni. Goarneau, claxoanele, sbârâitul clopoțelilor, toate sgomotele iufelii moderne ajungeau peste buruienile prăfuite și ireale la urechile copilului extatic. El nu le 'nțelegea și nu-l interesau.

Slujnica bătrână avea grijă de copil și bătrânul grădinar îi mormăia uneori câte ceva. Bunicul nu-i vorbea niciodată. Il învinua de idioția lui și de stângerea neamului. Bătrânul își lua singur masa simplă pe când copilul mânca într'un colț al mesei mari de stejar, în marea sală de mâncare, făcută din scânduri de stejar. Slujnica bătrână îi puna dinainte masa modestă.

Zilele, zilele de vară trecură odată cu florile ce smălțuiau buruienile. Zilele anului nou aduseră tristețea; zilele iernii aduseră întunericul după-amiezilor peste zăpada ce acoperea drumurile, împrejmuirea și brazii. Zilele primăverii aduseră reînvierea, cu vorbăria armonioasă a nenumăratelor cuiburi risipite împrejur...

Dar nopțile aduseră duhurile.

Se trezeau în nopțile de vară, scânteind în lumina liniștită a stelelor. Se trezeau în nopțile de toamnă, când copacii bătuți de vânt asvârlea noiiane de frunze, pe care zadarnic încerca să le măture bătrânul grădinar. Se trezeau în nopțile de iarnă albe și triste. Se trezeau în nopțile tinere ale primăverii reînviat... Nu știu de unde vin duhurile. Poate nu vin, ci sânt veșnic de față; poate vin de departe. Noaptea, casa era plină de duhuri. Țăranii de-afară nu vedeau niciodată duhurile pe ferestrele casei; totuși îi spuneau „casa cu duhuri”; căci toți câți locuiau în partea aceea știau că duhurile vin sau sânt acolo...

Chiar locuitorii castelului știau de duhuri și uneori le auzeau; când bătrânul baron, când bătrânul grădinar și slujnica bătrână. Dar numai copilul vedea duhurile 'n față.

Intr'o minunată noapte de August, când luna își risipea lumina peste buruienile unde se 'ntindea șoseaua albă, pierdută în negura zării, copilul se trezi și se scută din pat. Luna albă își filtra lumina prin fereastră, tipărind pe podeaua întunecoasă chenarele limpezi ale geamurilor. Copilul era dumnezeiesc de frumos în lună, în odaia mare, neagră de umbră și albă de lumină.

Din întunericul peretelui, ieșiră ca pe o ușă ce nu există.

Erau profiluri tulburi, albe; numai ochii și mâinile străluceau mai clare, mai vizibile. Ochii erau mari și mâinile se contractau în gol. Erau plutiri astrale ce se topeau încet, încet. Și se auzea un susur ușor, ca o mișcare de aier...

Copilul zâmbia duhurilor, ele se topeau; apoi iar se făceau mai limpezi și iar se topeau în jurul lui; deschise încet ușa odăii și aierul acela alb foșni cu el prin ușa deschisă, dealungul coridorului. Alături, sta bătrânul baron trăgând cu urechia...

Dealungul coridorului pâraia un șir prelung de duhuri. Se făcură cenușii, apoi invizibile, și copilul părea că aleargă spre fereastră de sus, la capătul coridorului, unde luna nu strălucea, unde numai noaptea de vară desena un pătrat albastru. Lângă fereastră, sta o vedenie cu picioarele lungi, încrucișate, și se strâmba la luna plină. Copilul ridică mâna și vedenia, înfășurându-i-se ca o panglică pe picioare, se mistui. Dăhurile albe și ușoare se făcură străverzii.

Susurau un cântec trist. Trei sau patru rămăsese în jurul copilului, când sta la fereastră, fixând stelele blânde. Duhurile își mișcau spirala trupurilor goale împrejurul lui, și el le vorbea și zimbea. Cuvințele nu i se puteau înțelege, dar și duhurile răsunau imperceptibil, cuvinte fără înțeles, în ritmul cântului ce părea o jălanie. Și totul se făcea atunci ca o adiere de aier melodic, apoi nimic...

O scară mare de stejar cobora din coridor în coridor. Copilul trecu prin fața odăii de culcare a bunicului și zăporul de duhuri îi calcă pe urmă, susurând. Pifoci ședeau la colțul coridorului cu scara, strânși unul de altul. Copilul ridică mâna, dar se strânsese și mai mult și se topiră. Pe coridor făceau sgomot de șoareci.

Ici și colo, se mișcau urechi. Scânteiau ochi întunecați. Copilul coborî scara fără sgomot și intră în marea sală de mâncare. Ușa se deschise aproape singură sub mâinile lui. Umbrele ședeau la masă. Aveau contur mai precis; semănau cu tablouri de familie, devenite străverzii. Masa era acoperită cu farfurii scumpe, dar totul era numai părere. Pe pereți portrete de familie păreau mai șterse, ca niște oglinzi ce răsrângeau chipurile palide ale duhurilor...

Era clarul de lună și luminările candelabrelor, dar luminările nu ardeau. Oaspeții purtau guler de dantelă și ici, colo scânteia un colț de armură, un colan de mărgăritare; dar gulerele de dantelă păreau pânze de păianjen, și armura nu era decât puternicul clar de lună, iar colanul de mărgăritare lucea ca urma umedă a unui melc. Era svon de glasuri, dar părea mai mult foșnetul unor ierburi uscate sburând prin sală. Și 'ntr'adevăr, pe un geam spart, două sau trei frunze moarte năvăliseră înăuntru și alergau vârtej. Copilul se așeză la masă, la locul obișnuit. Părea că mâncase și băuse, și surădea cu zâmbet palid, vorbind mai așezat de cum poate un copil și imperceptibil, cu mișcări de buze pe care duhurile le 'nțelegeau. Când se sculă, banchetul dispăru.

Copilul părăsi sala de mâncare și sui scările. Ici, colo, la capătul unui coridor, se desprindea o bucată albastră de cer vârtic și o vedenie sta într'un colț, ghemuită în golul unei ferestre.

Bătrânul baron, care nu dormea, trăgea cu urechea. Acum casa era plină de duhuri. El nu le vedea niciodată, dar le auzea. Auzea foșnetul frun-

zelor uscate și uneori simțea hârșăitul măturii bătrânului grădinar, care dealtfel dormea. Auzea foșnet de șoareci târându-se pe coridoarele goale și i se păru că o ușe țipase deschizându-se, scârțâise din fâțâni, dar se închise apoi fără zgomot. Simțea aerul agitat prin casă, iar noaptea fără vânt era o noapte lunară de August... Și auzea cântecul jalnic în sus și 'n jos pe scări, dealungul coridoarelor...

Dar bătrânul grădinar dormea și slujnica bătrână deasemeni.

În noaptea albă de August, casa se 'nălța la marginea buruienilor, ce se 'ntindeau dincolo de negura albă a nopții lunare și care, având în față pădurea întunecoasă de brazi, înconjurau casa veche de pretutindeni. Acoperișul mare de țiglă atârna greoi de casă și nenumărate ferestre mici scânteiau ici, colo în umbră, în mijlocul luminii albe; scara era cenușie printre arabescurile porții de fier. Canalul părea că ațipise cu apele sale liniștite, iar aleea singuratică și podul arcuit peste canal se topeau în umbra nepătrunsă.

Dintr'un colț al grădinii ce se pierdea noaptea nelămurit în zarea depărtată, răsună cântecul cocoșului. Negura lunară se topi; prima scânteiere a zorilor se ivi, rumenă de rouă multă.

Dimineața de vară isbucni. Casa se desprinse în lumina tot mai limpede. Buruienile se colorară în roșu, apoi în roșu aprins... Șoseaua albă se 'ntinse spre zarea depărtată, prin colbul roșu-cenușiu.

Poarta mare a casei se deschise și bătrânul grădinar apăru pe scară. Coborî obosit treptele de piatră, se duse să-și ia mătura din șopru și goni frunzele, primele frunze căzute în miez de vară, le goni pe alee adunându-le în grămezi, ce rămaseră acolo.

O fereastră se deschise și slujnica bătrână se ivi; trase perdelele la dreapta și la stânga, apoi dispăru și se ivi la altă fereastră, trăgând perdelele la dreapta și la stânga.

Sus, la o fereastră a catului al treilea, pe care slujnica bătrână o deschisese, apăru nepoțelul. Era bălai și palid sub primele raze ale soarelui și rămase cu privirea fixată pe șoseaua albă. Era minunat de frumos... Șoptea ceva căruciorului cu lapte ce venea spre casă; donicioarele de aramă străluceau în soare. Un automobil pornit cu noaptea se apropie urlând de căruciorul cu lapte și dispăru într'un nor de praf, ce căzu asemeni unei ploii de pene de aur pe șosea, printre buruienile colorate tot mai mult în purpură...

Copilul văzu norul, dar nu pricepu nimic. Avu numai senzația albimii șterse cenușii... de umbre ce apăreau și dispăreau... de masă lungă și îmbelșugată... de armură scânteietoare, de colan de măr-găritare.

Și i se păru că pricepuse totul...

In românește de
MARCEL ROMANESCU

Gânduri și oameni

Louis Couperus, născut la 1863, a debutat în literatura Olandeză cu romanul *Eline Vere*, școs în foileton de ziarul *Het Vaderland* și aclamat îndată de public ca lucrare puternică și personală (1889). Subtitlul „un roman al Hagei” se potrivea de minune cu atmosfera delicată, tonul distins și stilul rafinat al romanului, fără ca opera să fie chiar desăvârșită. Couperus vădea calități remarcabile de povestitor, risipite în mici scene fermecătoare, în care tremură melancolia blândă a tânărului blazat.

Un an mai târziu, bătrâna revistă *De Gids* îl pofti să colaboreze, ba îi dădu și un loc de redactor. Dar Couperus nu se simțea bine între profesori și nu rămase multă vreme printre ei; se simțea mai atras de mișcarea tinerilor dela *Nieuwe Gids*, fără ca totuși să se alăture de ei.

Urmară romanele *Noodlot* (Ursita), *Extrase*, *Metamorphose*, *De stille Kracht* (Puteri liniștite), *De Boeken der kleine Zielen* (Cărțile sufletului), în care Couperus și-a desvoltat — într'o formă mai puțin finerească, dar mai concentrată ca în *Eline Vere* — însușirile capitale de prozator: putere, varietate, eleganță.

Ca stilist, tot ce a dat mai bun mai echilibrat și mai cizelat se află în volumele *Korte Arabesken* (Mici arabescuri) și *Antieke Verhalen* (Povești de demult).

În romanele istorice *De Ongelukkige* (Nenorocitul), *De Berg van Licht* (Muntele luminii), *Iskan-aer*, ești isbit de bogăția imaginației, de fantazia vizionară a scriitorului. Nu pot spune același lucru despre romanele *Majesteit* (Maiestate) și *Wereldvrede* (Pacea lumii), nici, despre evocațiile mitologice *Psyche* și *Fidessa*, lucrări compuse de un virtuos în ceasuri libere, dar lipsite de viață.

Caracterul subiectiv al majorității lucrărilor lui Couperus le face să fie străbătute de un fior lăuntric, uneori adânc și sguđuitor, ce-și scapă tocmai în ultimul moment, când simți că artistul nu și-a luat opera, nici sentimentele în serios.

În 1903, Couperus a întemeiat revista *Groot Nederland*, una din cele mai bune din Olanda.

Cosmopolit și rafinat, Couperus a lăsat amintirea unei figuri fermecătoare, plină de *grandezza*, care binevoii să ia pana în mână după ceai, ca să picure câteva picături de aur pe hârtie.

Couperus a murit în 1923 și trece pe drept ca cel mai mare stilist al Olandei.

MARCEL ROMANESCU

¹⁾ Vezi articolul meu: *Literatura olandeză în Flamura*, No. 4, 1926.

SPIRITUL GENERATIEI DELA 1848

CUVÂNTAREA ROSTITĂ DE D. OCTAVIAN GOGA PE CÂMPIA LIBERTĂȚII CU PRILEJUL COMEMORĂRII ZILEI DE 3/15 MAIU DIN ACEST AN

Locul unde s'a strigat odată destinul unui neam rămâne pentru posteritate un loc de pelerinaj. Spune legenda, că acolo unde a fost odinioară un câmp de bătaie după vremuri târzii umbrele oștilor potrivnice lor mai răsar încă în miez de noapte și sgomotul lor de luptă îl aud călătorii. E atâta mister în clipa când se hotărăște soarta unui popor, că petecul de pământ care a găzduit această clipă nu se mai deslipește de ea și-o păstrează pe veci ca o țarină a lui. S'ar părea că fiorul care a tresărit în suflete atunci în ziua cea mare, a pătruns așa de adânc în sânul naturii, încât flutură peste veacuri aninat de cretele copacilor, ca un cântec al eternității...

Așa suntem noi cu această câmpie care a auzit cea dintâi mare spovedania a Ardealului. Câte vreme se va însemna rostul existenței noastre vor veni totdeauna aici pelerini ai generațiilor viitoare să-și plimbe privirile dealungul înfinsei livezi, stând de vorbă cu trecutul care luminează departe. Ziua de 3/15 Maiu 1848 e stâlpul de foc ce s'a aprins după veacuri de întunec, e prima zi a libertății noastre politice. Cu cât cumpănim mai bine istoria Ardealului, cu atât ne apare mai plină de înțeles! Am trăit din vechime o viață în umbră; popor de iobagi, popor orfan fără ascultare. Povestea noastră e deopotrivă de simplă și de tristă. Stăpânirea străină strângea neconținut ca în niște chingi de fier un trup viguros. S'a dus lupta sângelui pe aceste plaiuri o mie de ani. Deschideți cărțile vremii și veți vedea la fiecare perioadă istorică un călău care ne cerea sufletul, la fiecare pagină o cursă întinsă. Erau zadarnice toate formulele de reconciliere, toate suplicele la înaltul chezarocrăiesc scaun dela Viena, toate plângerile latinești care muzezeau în cancelariile principilor Transilvaniei.

Toate erau înzadar! O singură dogmă putea să ne smulgă din închisoarea seculară: ideea libertății naționale, conștiința diferențierii de sânge cu toate consecințele ei logice. Prin instinctele lui de conservare, țaranul a înțeles această lege fatală a istoriei. Ingrădit în limbă, în basme, în viziuni și tradiții seculare, el a trăit de-a pururi într'o cetate neînvingă. Trebuia să vie însă o pleiadă intelectuală care să dea o justificare de principiu acestei diferențieri din lumea instinctelor și să introducă în conștiința publică fermentul programatic al unei idei.

Acest rol l-au avut vizionarii noștri dela 1848. Ei au codificat din instinctul masselor un crez, un program politic. Aici de pe această piatră, în cadrul câmpenesc, simbol al înrudirii unui popor cu pământul, s'a desfășurat marea adunare. Reconstruiți tabloul: Sub ceriul albastru de primăvară, într'o zi de Mai, patru zeci de mii în haine albe băteau țarina verde. Erau viitorii lănceri prinși de flacăra revoluției. La mijlocul statul major înconjurat de clerici: Șaguna

îndrăznețul ierarh diplomat. Cipariu ascetul scripturilor bătrâne, Avram Iancu, dirz și întunecat ca un început de furtună, viteazul Popa Balint, Axente Severu, voinic ca o prăvălire de munte. Într'un colț ardeau înfrigurați de epeice ochii lui Bălcescu, Strălucea soarele de Mai, era noutate și vriele în suflete. Svâcnea ca o sevă proaspătă învierea unui neam... În această atmosferă de praznic necunoscut încă, s'a ridicat pe piatră un om firav cu chip de apostol. Era Simeon Barnușiu, cărturarul tribun. Cuvântul lui se rostea lapidar și apăsător, ca o sentință târzie după un proces milenar: „Nu mergem la masa constituției ungurești, bucatele ei sunt otrăvite pentru noi...”

Ce-a urmat, se știe. Toată deslănțuirea volburii dela cele dintâi focuri pe creste în munții Abrudului, până la flucul de pribeag nebun al mortului dela Tebea, ziua de 3—15 Mai însă e cea dintâi pagină în cartea facerii... Aici a fost prologul în marea dramă, care peste șapte zeci de ani s'a închis cu riuri de sânge pe câmpiile Moldovei... Oamenii aceștia, cu rosturile lor sărace de modești provinciali, dospeau în sufletul lor toată cutropirea ce trebuia să vie. Judecați din perspectiva istoriei, ei răsar ca figuri luminoase încununat de-o strălucită aureolă. Ei au avut tot ce trebuie conducătorilor unui popor la zile de răspântie: au avut până la frenesie porunca implacabilă a sângelui, au avut îndrăzneală în cuget și hotărâre în acțiune, au avut deopotrivă și simțământul unității de rasă susținut de-o cultură superioară și orientarea fericită în frământările continentului. Firesc era, ca cea dintâi tresărire vulcanică a unei conștiințe colective pe cari ei au creat-o să ceară cuvânt aici în Blaj, unde de zeci de ani, asemeni primilor creștini din catacombe, proorocii învățau religia românisimului...

Astăzi visul lor s'a împlinit. Idealul care animă teoriile constituționale ale lui Bărnășiu, viziunile fugare din nebunia Iancului, apoteoza latinătății din care se împletea filologia lui Cipariu, toate, s'au încadrat în realitate.

Cine-ar putea să cuprindă azi în zăgazul cuvântului acest drum al biruinții? Într'o astfel de clipă resumativă, când din țărâna și din firele de iarbă se desprinde povața morților, când din aier fâlfăie peste capetele noastre destinul istoriei, noi nu putem decât să primim într'o pioasă smerenie defilarea umbrelor din trecut și coborându-ne în propria conștiință, simțind deplina răspundere a unei continuități organice, să ne înălțăm sufletele până la pragul gloriei de demult. Cât mai des să ne pătrundem de învățămintele acestei luminoase retrospectivii. Ardealul, încheșat azi pe veci în patrimoniul unirii trebuie crescut încă în preceptele dragostei de neam care sbuciuma adunarea dela 1848. Trecutul purifică, trecutul lărgeste ori-

zontul, trecutul scoate la iveală linia mare deasupra măruntelor patimi vremelnice. Să desmormântăm cât mai des, frați ardeleni, imaginile strălucite ale acestui trecut și să proiectăm lumina lor orbitoare peste furtivul prezentului. Inviați cuvântul lui Bărnăușiu, ca să aveți un catechism al ideii naționale integrale! Reaprindeți candela de veghe din biblioteca lui Timotei Cipariu, ca să înțelegeți avântul nobil al unei cerebralități creatoare! Insușiți-vă din îndrăzneala lui Iancu îndemnul viguros al energiei active! Din această măreață pleiadă a începutului să constituim zestrea noastră morală, armura noastră de fier pentru lupta de toate zilele.

De-aceia, Câmpul Libertății care ne va chema totdeauna are o specială semnificare astăzi, când Țara nouă își croiește toate femeile. Să vie deci la această piatră, călătorind din toate unghiurile conștiința lupătătoare a unui popor tânăr în așezările lui. Să vie mai ales generația de mâine, urmașii studenților teologi care s'au bătut la Fântânele. Sub soarele de primăvară, primind botezul în cultul trecutului, acești copii ai furtunii de ieri să-și oțelească simțirea și ziua de 3/15 Mai să fie pentru toți sărbătoarea izbândelor viitoare, sărbătoarea gândului desrobot din cătușe ruginate, sărbătoarea înoirilor fecunde sărbătoarea tinereții...

CĂRȚI ȘI REVISTE

Octavian Goga: „*Mustul care fierbe*“ — București. — Ediție simplă Lei 100.

Intr'o colecție de aproape 500 de pagini, d. Octavian Goga adună articolele sale publicate săptămână de săptămână în „Țara Noastră“. Sunt pagini cari oglindesc întreg sbuciumul nostru de astăzi, „mustul care fierbe“ pentru așezarea noastră viitoare ca popor cu rosturi precise în civilizație, din care d. Goga a smuls, cu o admirabilă intuiție a spiritului nostru creator, ideea călăuzitoare a zilei de mâine, ca expresie a colectivității noastre organice.

D. Octavian Goga este astăzi singurul mare scriitor al generației noastre. Nu exagerăm și nu adulăm. Cuvântul ni e îndelung cântărit în balanța răspunderii. În spiritul dlui Octavian Goga se cristalizează, ca într'o supremă concentrare, tot ceea ce cugetă și simte nelămurit o generație întreagă. „Mustul care fierbe“ este pretutindenea în jurul dsale; în scrisul său e lacrima de vin curat, limpede și aromat, ca o prevestire a limpezirii ce va să vină.

Ceilalți scriitori mari ai generației noastre trăiesc încă în trecut. Urmăriți-le producția și vă veți convinge că de câteori se apropie de contemporaneitate pălesc, oscilează, cad în nesigurul și imprecisul vremilor ce trăim. D. Goga din potrivă a încheiat bilanțul trecutului și a pășit mai departe în actualitate, cu hotărâre și perspicacitate, fără să o rupă cu cea ce a fost altădată. D. Goga se continuă numai sub un alt aspect, mereu același vizionar iluminat de flacăra eternă a ființei noastre naționale, pe care altădată încercau să o întunece stăpânitorii vitregi ai Ardealului, iar astăzi se dozește pentru mulți în volbura amestecată a tuturor ideilor și tuturor îndrăznelilor.

De la poezia înflăcărată de eri, până la verbul greu, profetic, de azi, nu este nicio diferență esențială. Materialul sufletesc este același, predispoziția de a merge adânc la măduva ființei noastre etnice și a o urma atent în desvoltarea ei nu și-a deviat linia. D. Goga a schimbat numai forma de exprimare a

gândurilor, cari îl agită și a sentimentelor cari îl îndrumă. În formele restrânse și categorice ale poeziei, expresia spiritului contemporan ar fi trebuit să lase din conținutul ei, pentru a se modela. În proză ea este întreagă, mustind de sevă vie, fără a ciunti nimic din realizarea artistică. Căci fiecare pagină, fiecare șir din cartea dlui Goga este și va rămâne pentru totdeauna pagină de antologie, operă de artă a scrisului, armonică, solid încheată în alcătuirile ei de fraze pline de expresivitate și mișcare.

Articole politice? Da, desigur. Dar înainte de ceea ce se numește curent politică este puterea de expresie a ideii și capacitatea ei de captare. Ori aceasta este artă. Dacă d. Goga a făcut și politică în paginile adunate în acest volum, politica a fost un pretext pentru ilustrarea ideii, pe care o urmărește, pentru a o exprima într'o formă, care nu-și găsește pereche în acest gen la noi.

D. Sadoveanu este fără îndoială un stilist, cel mai mare prozator al nostru. Dsa însă rămâne un liric, un pasiv, iar proza dsale frumoasă, armonioasă e statică. D. Goga este un dinamic, dinamicul ideii naționale; scrisul său animă, se rostogolește în valuri spumegoase, în cascade repezi și amenințătoare, ca o simfonie de furtună și de revărsări. El încântă și înfricoșează în același timp. E oare pentru aceasta mai puțin artă decât proza lui Sadoveanu?

Și cu toate acestea, d. Goga, în care foarte mulți sunt înclinați a vedea numai omul politic, confundând, orbiți de clăbucii fermentației în care trăim, de funcțiunile sociale ce le îndeplinește, este înainte de toate artistul, literatul, și numai acesta se manifestă în sensul dsale. Cine mai mult ca dsa a știut să caracterizeze mai plastic, mai sugestiv, personalitatea literară a lui Eminescu, a lui Coșbuc, a lui Iosif Vulcan, a lui Aurel Mureșanu (un gazetar de legea veche) sau cea cu rosturi culturale și politice a lui Șaguna, a lui Lucaci, a lui Gh. Pop de Băsești? Sunt acestea pagini nemuritoare în volumul intitulat așa de sugestiv:

„Mustul care fierbe“, pe urma cărui latră javrele și jăvrutele presii de tarabă și presii de partid, tăcând frumusețile eterne ce cuprinde și criticând ceea ce numai în imaginația lor turbure află.

Dar oare paginile consacrate rolului scriitorului astăzi, nu sunt pagini smulse din sufletul unui artist, a literatului care a sângerat simțind cu breslașii din jurul său? Cine mai bine ca d. Goga a dat definiția literaturii și a explicat misiunea literatului în împrejurările actuale?

„Literatura apare și astăzi ca izvorul de căpetenie al ideii naționale. Focuri aprinse pe culmi, gânditorii unui popor în prefacere, sunt tot atâtea puncte de orientare. Din scrisul lor se desface și circulă în fibrele organismului fluidul nervos, puterea de viață. Scriitorii, ca și odinioară, sunt și rămân păstrătorii cei mai de seamă ai misterului nostru de existență. În marele laborator de energii producătoare, ei vin mai dedeaparte, ei se coboară mai adânc în sufletul unui neam. Celelalte ramuri de muncitori se pun de acord cu oportunitatea, artistul cu veșnicia. Opera de artă cuprinde în sine deodată trecut, prezent și viitor; ca orice creațiune din natură, ea e supremațiunea de a fi a oricărui popor. Cu deosebire însă în vremuri de generală desțelenire a patimilor, valorile estetice reprezintă o tendință de armoniere superioară, ele îndrumă în mod permanent curba intelectuală a societății, ele fixează ritmul de simțire al masselor. Gândiți-vă, dacă în actuala învâlmășală de preocupări pozitive, în atmosfera de târg slobod care s'a abătut peste țară, nu e nevoie de o rege-nere, de o religie, de un nou avânt spre ideal? De unde să vie, cine să ni-l dea? Eu mă gândesc la legenda miticului Orfeu și răspund: literatura“.

„Mustul care fierbe“ este cartea vremii, scrisă de un poet al acțiunii, singurul mare poet al acțiunii din zilele noastre, și de un iluminat al misterului ideii naționale.

G. Ibrăileanu: „*Scriitori români și străini*“ — Ed. Viața Românească. Iași — Let 100.

D. Ibrăileanu a fost totdeauna un critic agreabil, pentru că niciodată critica dsale n'a încercat să încalece opera de artă, constrângând-o în rigorile unui anumit sistem, cu formule și gradații. Critica dlui Ibrăileanu caută să interpreteze și să lămurească; ea merge pe urma operii literare, pe care o respectă și căreia se mlădie pentru a o cuprinde din toate aspectele.

În acest volum d. Ibrăileanu ne vorbește cu adâncă înțelegere, mereu și atent discernământ despre Mihail Sadoveanu (Dumbrava minunată, Fântâna dintre plopi, Ți-aduci aminte, Balaurul) I. L. Caragiale (O noapte furtunoasă, Conu Leonida față cu reacțiunea, Versuri) Jean Bart (Datorii uitate) I. I. Mironescu (Oameni și vremuri) Mihai Codreanu (Statui, Cântecul deșertăciunii) Iacob Negruț (Omul și opera) Eminescu (Geniu pustiu, Pe lângă plopii fără soț și chestiunea ineditelor) Coșbuc (Vara) I. Creangă (Țăranul și târgovățul) Al. Macedonski,

Duiliu Zamfirescu, Ionel Teodoreanu, Demostene Botez, Streitman, W. James, Proust, Ladislav Reymont, Max Nordau, Anatole France și Thomas Hardy.

Cu spiritul dsale mlădios, d. Ibrăileanu se transpune în fiecare din operele ce analizează, evidențiind părțile lor luminoase și subliniind insuficiențele. Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Coșbuc, Codreanu, Zamfirescu, Anatole France, Proust, Reymont, găsesc în dsă un interpret înțelegător, cu toată varietatea de genuri și maniere, pe care o alcătuiește gama lor în această carte. De Eminescu și de Caragiale este un amoretat, găsim accente de impunătoare autoritate critică, împotriva profanatorilor pasionați de inedit și postum. Pe Creangă îl explică în dubla lui postură de țăran și târgovăț, discernând just ceea ce este producția mahalagiului, pe care și Creangă și-a re-negat-o, dar o desgroapă excesul de zel al unor admiratori dela Cernăuți, de ceea ce va rămâne etern în țăranul literat Creangă, reproducător fidel al celor văzute și auzite la origină. Pe Macedonski îl fixează la locul ce i se cuvine și pe Iacob Negruț îl delimitează la cât rămâne valabil din el.

Caracterizările dlui Ibrăileanu sunt juste și totdeauna sincere. Cartea dsale completează o operă critică din cele mai solid zidite în acest gen la noi.

I. L. Caragiale: „*Momente, schițe, amintiri*“ vol. II — Cartea Românească. București — 50 lei.

Din colecția de savuroase foiletoane publicate de Caragiale în Universul, „Cartea Românească“ publică un rest, care completează această operă critică a marelui nostru prozator. Același spirit mordant, biciuie imperfecțiunile vieții noastre culturale și sociale, ca și în teatru. Profesori stupizi și meschini, cu aere de reformatori, „intelectuali“ mărginiți, co-coane cu pretenții, cooperatori cari nu înțeleg ce e aia cooperatie, sunt zugrăviți sugestiv, iar ideile lor exprimate turbure sunt supuse examenului de apă tare al ironiei. În Marius Chicoș Rostogan „distinsul pedagog absolut“ ghicim dascălul ardelean prostuț și venal, îngâmfat și lingușitor, pe care Caragiale l'a cunoscut și acasă la el, fără ași micșora stima și dragostea pentru celalalt dascăl al Ardealului, cult, rob al abnegației pentru o cauză scumpă tuturor.

Caragiale nu este numai un ironist în „Momente“. Cu mintea lui subțire el știe teoretiza plăcut în materie de artă, simplificând problemele la schema lor ideală și exemplificând complexe prin sugestive parabole.

„Momentele“ sunt o prețioasă carte de bibliotecă și adescori de căpătâi.

Marcel Romanescu: „*Hermanosa din Corint — Povestea unei hetere*“. — Tip. Cartea Românească — București — Lei 50.

D. Marcel Romanescu a adunat în volum poeziile, din cari o parte am publicat în această revistă. Dsă este cunoscut îndeajuns cititorilor noștri, cari au știut să-i aprecieze totdeauna versul elegant și poezia fină.

Această „poveste a unei hetere” închide în paginile elegante ale volumului, poezia de maturitate artistică a d-lui Marcel Romanescu. Versul d-sale și-a statornicit o originalitate caracteristică. În forma colțuroasă voit se sbate un rit, pe care îl simți reținut de voința artistului de a se cerceta și de a nu da mai mult decât ceea ce este o mărturisire discretă a simțirii sale. D. Marcel Romanescu are pudorea artei și prin aceasta încântă, cum este mai încântătoare o femeie, care nu se desgoleşte la cea dintâi bătaie de vânt a pasiunii.

Volumul dlui Marcel Romanescu este unul din evenimentele acestui an literar. Și fiindcă este astfel, bisericiile critice tac.

Elena Văcărescu și Contesa de Noailles: „*Miresme și Departe*” în versuri românești de Ștefan Bălcești și A. Pop-Marțian — Tip. G. N. Vlădescu și fiul — Câmpulung-Muscel — 30 lei.

Într-o elegantă plachetă de câteva zeci de pagini dnii Șt. Bălcești și A. Pop-Marțian — doi talentați poeți fineri — dau în bună fălmăcire românească culegeri din poezia celor două compatriote ale noastre, acaparate de literatura franceză, d-na Elena Văcărescu și Contesa de Noailles. E drept că aceasta din urmă, o Brâncoveancă, renegă origina ei românească și nu recunoaște alte legături cu noi decât în moșiile de zestre, probabil astăzi expropriate, pentru a nu mai o supăra nicio urmă din originea ei românească. Dar arta este artă și Contesa de Noailles este o poetă. D-na Elena Văcărescu a rămas mereu româncă. Întreaga ei activitate, acolo departe de vatra deacasă, și-a consacrat-o pentru a ne face cunoscuți. În conferințe publice în articole de ziare, în literatura bună pe care a făcut-o respiră seva nației din care se trage și dorul de aierul deacasă.

În volumul acesta de traduceri, recunoaștem poeta care este d-na Văcărescu, dar regăsim și pe româncă, în atmosfera că-și crează și în simțirea ce exprimă și ni se înrudește. Iată „Cenușereasa” din basmele copilărie și iată pacea de mănăstire din „Pe lavița de piatră”:

Cenușereasa.

Cenușereasă tristă, cu păr de borangic,
Te 'ngână 'n vatra goală cri-cri de greer mic:
Și doina ta m'alintă pe suflet ca o soră
În timp ce stol de patimi s'au prins afară 'n horă.
Aud cum curge toisul din fusul tău, domol,
Ca susurul de trestii când unda dă ocol;
În umbra luminată de sdrențele ușoare,
Văd furca ta înfiptă la șold în cingătoare.

Pe lavița de piatră.

Pe lavița de piatră încinsă cu glicine
S'așează seara roză și face lângă mine,
Se culcă-apoi pe piatră, măhnită, și visează
Ca o iubire tristă ce lung agonizează.
Toți pinii, unde vântul a palpitat acum,
Sunt istoviți de lacrimi și nu mai plâng pe drum.
Când viu aici, învinsă de sufletul prea lin,
Și mă tămăie duhul rășinelor de pin, —
Dogoarea desnaidejdii mă arde și suspin.

La Contesa de Noailles admiram finețea simțirii mintelor și gingășia expresiei. Poezia ei este ca o dantelă de Valenciennes, păstrată cu grijă într'un sicrin bătrân, cu miros de chihlimbar și levănțică.

Iată o probă:

Ușor și larg cosește arome calde vântul.
Le 'mprăștie 'n pustiul amurgului de vară;
Tăriile cu stele au tămăiat pământul
Și nu e greu nimica și-amar în astă seară.
Pădurile și iazul s'au ridicat spre lună
Și sub catapeteasma boltită peste fire
Am par'că presimțirea angelică și bună
A fericirii fără de iubire.

(Vânt de vara).

Traducătorii au izbutit să dea expresia fidelă a originalurilor, realizând opere de artă egală lor. E o faptă bună. Puțini traducători sunt astăzi, cari să se poată mândri cu o lucrare ca cea a dlor Bălcești și Pop Marțian.

Al. Negură: „Fulgi” versuri — Arad tip. Iénci — 40 lei.

D. Al. Negură încă oscilează. Talentul d-sale real, scormonitor în adâncuri, nu și-a găsit încă drumul pe care să umble sigur. Un început de orientare pare a se desprinde din acest volum, dar încă nesigur. De o sensibilitate ascuțită, având un rar simț al ritmului și o simțire poetică vie, d. Al. Negură va da credem o poezie originală, care se va așeza în primele ranguri ale literaturii contemporane, dacă va ști să se scuture de sgura unor influențe nesănătoase, de care volumul actual suferă. Inegal, găsim alătura de copilării de un simplism voit, impropriu talentului său, ca în „Singurătate”, alătura de versuri de un lirism cald, subjugant, ca cel din poezie „Strămoșii” pe care o publicăm în altă parte sau ca cel din versurile de mai jos:

Noptile albastre, serile senine
— Cu lumină vie —
Au desprins și-au nins pe mine
Fulgi de păpădie.

I-am cules cu mâna gândului de seară
Și le-am dat lumina dintr'o primăvară
Care'n rostul nostru n'o să mai revie!...
Cine, cine știe când mai ning pe mine
— Noptile albastre, serile senine
Cu lumină vie —
Gânguri reslețite... fulgi de păpădie!...

(Fulgi de păpădie).

Volumul dlui Al. Negură este o bună promisiune de viitor. Și credem în profeta noastră, pentru că un talent ca acesta nu se poate pierde.

Gândirea. — An VII. No. 5. — București. D. Radu Dragnea se ocupă cu analiza „Spiritalului românesc creator” pentru a restabili echilibrul în contribuția culturală pe care o aduc nouile provincii românești, pe deoparte rolul mesianic de occidentalizare al Ardealului, pe de altă parte misiunea ponderatoare în spirit românesc, pe care o oferă rezerva de intelctualitate tipică a Basarabiei.

D. Radu Dragnea oferă importante momente din trecutul nostru cultural, ca dovezi pentru continuitatea de tradiții, care s'a manifestat dincolo de Carpați nu fără a accepta în doze bine și cuminte calculate ceea ce ne putea veni în plus, spor occidental. Și concluzia dsale este că, după cum în trecut ni-am păstrat un specific românesc din sinteza produselor noastre de gândire cu împrumuturi înțelepte de aiurea, azi spiritul românesc creator trebuie să se închege din dacism, „depozitat probabil în Miorița“, ortodoxie și latinitatea apuseană, pe care o aduce Ardealul.

Ortodoxismul și latinitatea sunt două realități, pe cari le simțim. Nu înțelegem însă de unde scoate d. Dragnea „dacismul“, care rămâne pentru noi un mister topit fără urme palpabile în sângele nostru chiar dacă i-am zice, cum îi zice dsa „cultură mioritică“ numai fiindcă bănuiește că „dacismul“ nostru e depozitat în Miorița. Numai că pentru determinarea acestui element național ar trebui cercetată bine literatură populară sârbească și apoi vom vedea ce va fi și cu „cultura mioritică“.

În acelaș număr se publică o reproducere după o pictură a dlui Sabin Pop „Portret de familie“. D. Sabin Pop pare a fi un pictor de talent. Nu putem însă trece peste originalitatea voită, căutată, care se desprinde din așezarea persoanelor pictate. Un domn în pijama în postură de cititor de biserică ținând o carte poștală ilustrat în mâna strânsă la piept; un domnișor care poartă probabil pantaloni charleston ținându-se strâmb cu mâinele de splină; o domnișoară care desigur dansează shimi, ridicându-și palma mâinei stângi deasupra sânilor, spre gât; toți tepeni, desprinși dintr'un fundal de pridvor bizantin pentru a servi unui gen pictural cu alte rosturi. E un pic ridicol și e

păcat pentru un talent ca al dlui Pop să se leneviască în a imita posturi din alte vremi, pentru oameni cari merg în automobil, râvnesc să circule cu aeroplanul și ascultă operă de 7 ori pe săptămână la radiofon.

D. I. CUCU

BIBLIOGRAFIE

- Octavian Goga*: Mustul care fierbe.
Olimpiu Boitoș: Activitatea lui Slavici la „Tribuna“ din Sibiu, 60 lei.
Marcel Romanescu: Hermanosa din Corint, povestea unei hetaire. Cartea Românească București, 50 lei.
Leca Murariu: La Cetatea Albă.
Sănătatea Publică, revista de medicină socială sub direcția D-lui Dr. Aurel Voina. Apare în București, str. Tudor Vladimirescu 1 A.
N. Iorga: Viața românească în Ardeal, Libr. Diecezană, Arad, 10 lei.
Ion Pop-Câmpeanu: Pricinuitorii boalelor, Bibl. Pop a Asociațiunii, 5 lei.
Alexandru Lupeanu-Meliu: De pe Secaș, strigături și cântece din popor. Blaj.
Alexandru Lupeanu-Meliu: La piatra libertății, cuvânt festiv rostit la 15 Mai 1926.
Misail Drumaș: Capcana, editura „Flamura“ Craiova, 50 lei.
Vasile Savel: Seara a 13-a.
Al. Negură: Fulgi, versuri, Arad.
Elena Dr. Aciu n. Fabian: Romana, piesă națională pentru școlari și finerime. Șimleul-Silvaniei.
I. M. Rașcu: Neliniști, poeme. 40 lei.

I N S E M N Ă R I

Aparem în întârziere cu numărul pe Aprilie de oarece, în dorința de a îmbunătăți neconținut revista, am așteptat peste prevederile noastre să ne sosiscă litera nouă, cu care se tipărește. Nădăduim că cititorii ne vor scuza această întârziere, cauzată de așa de bune intențiuni.

A 60-a sesiune generală a Academiei. Zilele trecute s'a deschis cu mare solemnitate a 60-a sesiune generală a Academiei Române. Este aceasta o frumoasă aniversare a culturii române moderne. Întemeiată în 1867 de către Domnitorul Carol, marele Rege de mai târziu, Academia a îndeplinit un rol covârșitor în afirmarea unei vieți culturale românești, adunând și coordonând comorile neprețuite ale culturii noastre vechi și stimulând neconținut producția culturii noastre moderne. Saltul inexplicabil pentru mulți făcut de un popor începător ca al nostru se datorește muncii neobosite desfășurată de Academia

Română în tot acest timp de 60 de ani, de la întemeierea ei.

Despre lucrările actualei sesiuni ne vom ocupa în numărul viitor.

Secția românească a Pen-Clubului. Zilele trecute s'a înființat la București secțiunea românească a Pen-Clubului, așezându-se ca președinte d. I. Al. Brătescu-Voinesți și ca secretar general d. Em. Bucuța. Faptul trebuie menținut, pentru că el constituie un început de apropiere organizată, colectivă, de mișcarea literaturii universale. Pen-clubul s'a născut din nevoia de a se înlesni raporturile între poezii (P) eseistii (E) și nuvelistii (N) diferitelor popoare. Noi lipsiam din această mișcare, ca de obicei.

Ceea ce merită de asemenea să fie menționat cu acest prilej, este mentalitatea care ne stăpânește. Secțiunea românească a Pen-clubului s'a făcut în urma unor invitații misterioase între cunoscuții aceiași

mese literare dela Capșa. Nici-o publicație, care să fie o invitație mai largă pentru toți literații. Și astfel secțiunea românească a Pen-clubului s'a constituit fără literații din provincie, față de care confrății bucureșteni nutresc un suveran dispreț.

Căutăm deci legături internaționale și nu ne trecem prin cap că ar trebui mai înainte să ne cunoaștem, să ne apreciem și să ne respectăm mai întâi la noi acasă.

Publicațiile Casei Școalelor. Cei 11 membri din comisiunea de editură literară a Casei Școalelor s'a întrunit mai dăunăzi și, prevalându-se de drepturile lor legale, au hotărât să editeze următoarele lucrări ale lor:

Mihail Dragomirescu: „Critice”, cuprinzând articole de critică apărută în diverse publicațiuni.

Liviu Rebreanu: „Nuvele”.

N. Bassarabescu: „Nuvele” (reeditare).

E. Lovinescu: „Studiu asupra lui Asachi” și „Antologie” Th. Șerbănescu.

Mihail Sadoveanu: „Nuvele”.

G. Murnu: „Poezii” (traduceri).

Mircea Rădulescu: „Eroice” (reeditare).

Jean Bart: (numit recent în urma demisiei d-lui Garabet Ibrăileanu) — „Datorii uitate”.

Spectacolul trebuie să fi fost delicios. Cu ce grabă trebuie să-și fi răsfoit sertarele cei opt membri ai comisiunii, cari n'au putut rezista tentațiilor legei. Nicio lucrare originală în noile tipărituri încuviințate. D. Dragomirescu cu vechituri de cronici răspândite prin ziarele și revistele de acum 20 de ani, ceilalți reeditări. Poate d. Sadoveanu, care totuși are unde tipări, să dea ceva nou.

Aceste tipărituri, cari desigur nu vor îmbogăți cu nimic mișcarea literară a anului, vor înghiși fondul de 2,700.000 lei de care dispune secția literară a editurii Casei Școalelor. Comisiunea însă dintr'un târziu scrupul de conștiință și-a adus aminte la sfârșit că mai sunt și alți literați și atunci a hotărât că, dacă fondurile vor prisosi, după editarea lucrărilor aprobate, se vor edita și câteva lucrări, produse din afară de complectul comisiunii. Și la cine credeți că s'a oprit comisiunea? La Victor Effimiu, G. Brăescu, Otilia Cazimir, Al. Macedonski. Se putea fără Victor? Afară de Otilia Cazimir, nici-un scriitor tânăr, nici-un talent nou.

Și ne gândim că, cu cele aproape 3 milioane, câți alți scriitori, cari încă n'au un nume ca d-nii Rebreanu, Sadoveanu, Murnu, Jean Bart, dar au talent, ar fi putut să găsiască editura, care în comerț li se refuză prudent.

Credeam că editura Casei Școalelor e pentru încurajarea nouilor talente. Ni-am înșelat. De ce nu se cheamă însă *Editura vechiturilor glorioase*, pentru a nu mai da loc la confuzii?

Universalizarea literaturii românești. Vorbiam în această revistă, nu prea de mult, despre ceea ce ni-ar putea aduce ca spor de prestigiu național o

politică de stat pentru răspândirea produselor literaturii noastre bune în străinătate. Arătam atunci că, încheindu-se anumite angajamente cu unele case de editură franceze, germane, engleze și italiene, ministerul artelor ar putea să prezideze o întreagă campanie de traduceri în aceste limbi și, chiar cu unele sacrificii materiale, s'ar da țării un serviciu de propagandă în afară, cu incalculabile rezultate practice.

Firește, ideea noastră n'a făcut ecou. Ni-am fi mirat să și facă. Conducătorii treburilor noastre publice n'au ajuns să aprecieze presa ca un organ auxiliar de acțiune; ei nu citesc decât ceea ce secretarii și șefii de cabinet, în genere ființe pormădate și nepregătite, subliniază cu creion roșu din ziare: injurături sau laude la adresa stăpânului, cancanuri politice, intrigi între culisele resortului. Ideea n'are nicio valoare. Există la prezidenția consiliului de miniștri un birou al presii, unde întâmplător se găsesc și câțiva gazetari. Dar atât este de înrădăcinat sistemul ignorării, încât nu știm să se fi servit cândva vreunui minister ideea caldă de bune intenții a unui ziar, a unei reviste, a unei broșuri sau a unei cărți. Ori dela acest serviciu ar trebui să se refereze ministerelor despre tot ceea ce se publică bun și util.

Iată însă că ideea noastră se dovedește a nu fi așa de irealizabilă pe cât s'ar crede. Totuși nu ne facem iluzii. Dacă mai insistăm e că, obișnuiți a cugeta și acționa, nu consimțim să dezarmăm în fața nepăsării. Candela nădejdiei nu se va stânge niciodată la căpătâiul credințelor noastre în mai bine. La Paris trăiește un negustor român care, originar din Banat, după ce a trecut pe la Socec, fără sprijinul nimănui și-a făcut un nume de editor, cu bună reputație. Este editorul Gamber, acela care a editat în franțuzește pe d. Iorga, pe Al. Boldur autorul acelei valoroase lucrări despre Basarabia, nu de mult apărută și care, va mai da în franțuzește pe Al. Xenopol (Teoria istoriei) pe d. C. Kirilescu (Istoria marelui războiu de întregire) și câteva nuvele de Rebreanu. Face omul acesta ce poate și cât îl ajută mijloacele pentru a fi util neamului, din care face parte.

Dar, ne întrebăm, n'ar fi mai spornică truda dlui Gamber, așa de bine animată, dacă ministerul artelor i-ar oferi materialul literaturii române deja selecționat și dacă statul ar veni cu participarea de capital necesară unei acțiuni mai largi a editurii Gamber?

Moartea unei farse, care a durat prea mult. Se vorbește de moartea dadaismului, a acelei școale literare trăsnete, care a făcut mult scandal în lumea literilor. Creatorul acestei școale, Tristan Tzara, originar din Galați, băet deștept și cu oarecare talent, a șters-o acum vreo douăzeci de ani la Paris și, înțelegând că îi trebuie răbdare și muncă pentru a străbate pe cale normală, s'a apucat de făcut năstrăvăanii. O mărturisă această, cândva, într'un cerc de cunoscuți și literați la Capșa, venit să respire aerul de-acasă. La Paris, într'un cerc de snobi fâmpii și gură cască imbecili, Tzara a fost cuprins de

o irezistabilă dorință de a-i tâmpi de-a binelea. A întocmit atunci un șir de cuvinte sunătoare, fără rost, gargariseală de vocale și a început să o declame cu patos. Treaba a prins. Auditoriul a rămas încântat, iar când Țara a declarat că aceasta este poezie nouă, pe care nici el nu știe cum i-a venit să o boteze „dadaism”, probabil pentru că și numele ca și poezia, nu spuneau nimic, a fost un adevărat delir.

Astfel s'a născut această școală literară, cu un șmecher și câțiva idioți, pentru care s'au frânt multe condee și s'au spart numeroase capete. Șmecheri și tâmpiși vor fi totdeauna și totdeauna vom avea noi școli literare. Azi Tzara, obosit de urmările glumei lui de acum douăzeci de ani, își renegă trecutul. Și-a făcut un nume, la ce i-ar mai folosi să se eter-nizeze în farsă?

Și pe când se decreta moartea oficială a dadaismului, un alt compatriot al nostru, sculptorul Brâncuș, o păția tocmai de pe urma dadaismului. Întâmplarea e simplă. Brâncuș a început să ia câmpii, îngrămădind inform bucați de piatră și de bronz sub diferite nume curente. Cu asemenea produse „artistice” a plecat să expună la New-York, vameșii Yankei însă n'au vrut nici în ruptul capului să admită că ceea ce aducea Brâncuș sunt opere de artă și în consecință nici scutire de vamă nu i-au dat, ci au taxat „avânturile”, „răsfignirile”, „iluziile” și „portretele” ininteligibile ale lui Brâncuș drept „piese de mașini”, după tariful industrial. A protestat Brâncuș, s'a sbuciumat, dar în cele din urmă a trebuit să plătiască scump această experiență artistică, în timp ce la Paris Tristan Tzara trebuie să se fi tăvălit de râs.

Cioclii culturii. Intr'un interview acordat unui ziar literar, d. Ioanițescu, directorul editurii „Cartea Românească” declară că librării și depozitarii de ziareucid orice avânt cultural, prin modul incorect și nepregătit cum fac aceștia colportajul produselor de editură. Povestea e veche. Librării și depozitarii necinstiți împing la faliment industria cărții. Editurile păgubesc anual sume imense în conturile neregulate ale acestora. Nu e de mirare deci că autorii nu-și pot găsi editori, iar când găsesc editorul de curaj trebuie să accepte onorarii derizorii, pentru că editorul trebuie să se despăgubiască de la cineva și pentru că autorul e constrâns să publice.

E această problemă a cărții o problemă cu multe și însemnate fețe. De ea depinde soarta economică a unei importante industrii, de ea depinde starea culturală a țării și de ea depinde situația înseși a scriitorului, privită din toate punctele de vedere, ca om și ca profesionist. Totuși, deși bine cunoscută în toate aspectele ei, nimenia nu-și dă ostensială să o soluționeze. S'a venit acum în urmă cu numeroase proiecte pentru o lege a presii. S'au făcut tot felul de propuneri și s'au atins chestiunile cele mai năstrăvane în legătura cu această problemă. Chestiunea colportajului însă a rămas constant în afară de preocupările celor ce voiau să ne fericiască cu o lege a presei,

care se ocupă până și de răspândirea ideilor și prin gramofon.

Ori, soluția ar fi, fie o lege a presei, care să se mărginească strict la ceea ce cuprinde noțiunea „presă”, adică la răspândirea ideilor prin scris, iar această soluțiune nu poate fi complectă dacă legea presii nu stabilește precis responsabilitatea comercială a colportorului de produse de presă; fie că chestiunea s'ar scinda și s'ar întocmi o lege, așa cum o propune d. Ioanițescu, în sensul de a se reglementa comerțul de librărie, cerându-se librarilor să corespundă unei pregătiri și unor anumite răspunderi, după cum se cere farmaciștilor.

Atâta vreme cât vom continua a trăi în haosul de astăzi, librării și depozitarii vor rămâne „cioclii culturii” și toate eforturile noastre se vor risipi în zădar.

Două bilanțe. Teatrul Național din Cluj și-a încheiat stagiunea nu prea glorios. A fost un an greu. Cu personalul descomplectat și fără suficiente elemente de suport, reprezentațiile au mers slab și ca realizare artistică și ca beneficiu la casă. Publicul s'a reținut sistematic, sătul să vadă mereu, mereu aceleași exhibițiuni mediocre și sub mediocre și chiar când printr'o mai fericită manipulare a elementelor s'au realizat cele câteva spectacole mai bunișoare ale stagiunii, sala a continuat să rămână exasperant de goală.

Bilanțul stagiunii Teatrului Național din Cluj nu este de loc glorios și conducătorii lui au destulă vreme în cele 4 luni ale vacanței începute să mediteze serios la remediare stărilor de lucruri, cari au dus la sinistra obosială de anul trecut.

La București Teatrul Național își încheie stagiunea cu un frumos excedent și cu spectacole memorabile. D. Al. Hodoș, deși conducător din mijlocul stagiunii, s'a dovedit a fi un bun director, punând rânduială în mersul instituției și echilibrând bugetul potrivit mijloacelor financiare de care dispune. Faptul ne bucură din îndoit punct de vedere. D. Al. Hodoș este unul pornit de aici dintre noi și succesele sale ne îndreptățesc un legitim orgoliu, iar faptul că prima noastră scenă și-a revenit la gloria ce i se cuvine, după câțiva ani de tribulațiuni periculoase, nu ne poate fi indiferent.

Meritul dlui Al. Hodoș este de a fi știut dela început ce vrea, concentrându-și întreaga d-sale activitate pentru a crea un început de tradiție la conducerea primei noastre scene. Fără a îndepărta instituția Teatrului Național dela rolul ei de protegiuitoare a producției literaturii noastre dramatice, d-sa a conceput planul unui repertoriu stabil, compus din operele clasice ale literaturii dramatice universale și naționale, ca o canava pe care să se brodeze producția modernă meritoasă dela noi și de aiurea.

Astfel am văzut, reapărând pe afiș, pesele lui Caragiale, alătura de „Hoții” lui Schiller, de „Femeia îndărătnică” a lui Shakespeare, de „Dama cu Camelii” a lui Dumas-fils, de „Bolnavul închipuit” a lui Molière, de „Sapho” a lui Daudet. Și dacă piesele originale noi au căzut sub așteptări, spectaco-

lele realizate cu „Scrisoarea pierdută“, cu „Femeia îndărătnică“, cu „Sapho“, cu Medicul în dilemă“ a lui Bernard Shaw sunt tot atâtea perle în activitatea teatrului românesc, cari au acoperit micile și trecătoare slăbiciuni, moștenite dintr'un recent trecut nu tocmai încântător.

Și desigur că viitoarea stagiune, care va fi în treagă a dlui Hodos, va dovedi mai mult.

Activitatea ministerului artelor. D. Vasile Goldiș, ministrul cultelor și artelor, expune unui ziar bucureștean opera realizată în cursul anului împlinit decând acest minister se află sub conducerea dsale. Bilanțul dă frumoase promisiuni de viitor. D. Goldiș pare a fi înțeles spiritul vremii și rolul, care trebuia odată statornicit, ce revine ministerului d-sale. Muzica, artele plastice, literatura au găsit în d-sa un călăuzitor luminat și un sprijinitor atent. Astfel d-sa a înțregit cadrele marelor premii naționale, care până acum se refereau la poezie, proză și critică, instituind două noi premii: unul pentru plastică, acordat în acest an sculptorului Paciurea, și altul de muzică, acordat valorosului muzicant ardelean, d. Tiberiu Bre-diceanu.

Atenția pe care o dă d. Goldiș picturii bisericești, instituind o catedră pentru această specialitate la școala de Belle-Arte din București și veghind asupra modului cum se face împodobirea picturală a bisericilor din țară, face cinste omului trăit în preajma bisericii. E în adevăr aceasta una din problemele principale și măsurile dlui Goldiș de a asigura prosperitatea picturii noastre bisericești va da cele mai bune roade.

D. Goldiș n'a neglijat nici literatura. Afară de ajutorarea Societății scriitorilor români și înlesnirile făcute Sindicatului ziariștilor din București și Sindicatul Presei române din Ardeal și Banat, d-sa a dat în studiul unei comisiuni un proiect de lege pentru regimul cărții. Nu știm ce va cuprinde acest proiect, dar nădăjduim că vom avea în el rezolvarea problemei, pe care o discutăm în altă parte a acestor însemnări.

Un gest frumos a făcut ministerul artelor acordând suma de 700 mii lei pentru o ediție de lux a poeziilor lui Eminescu. Era și timpul. Petșoffi are peste 40 de ediții minunate. Un minoritar, care își dă silința să ne cunoască în deaproape mă întreba odată unde ar putea să găsiască o ediție mai frumoasă a poeziilor lui Eminescu, pentru biblioteca lui. Ce puteam să-i recomand, care să stea cu cinste alături de produsele editurii „Atheneum“? I-am recomandat ediția „Culturei Naționale“ scoasă de d. Bogdan-Duică, dar, după cum era firesc, a fost foarte mediocru satisfăcut. Ce ar fi zis însă dacă ar fi luat oribila „Ediție Maiorescu“ scoasă de Sococ pe hârtie de băcănie, cu literă mâncată de vreme și broșată de curg foile înainte de a fi citită?

Turtucaia noastră. Cu sprijinul fundației „Principele Carol“ și prin stăruința și osteneala d-lor

Em. Bucuța și Apostol Culea s'a serbătorit zilele trecute împlinirea a 150 de ani de școală și biserică românească la Turtucaia. Da, la Turtucaia, în acel colț de „cadrilater“ amintitor de triste evenimente recente, pe care mulți îl cred un târgușor bulgăresc, murdar și veșnic agitat.

Comemorarea aceasta, pe care ni-o vestește o foaie ocazională „Turtucaia“, scoasă prin îngrijirea fundației „Principele Carol“ împrăstie negura ignoranței ce s'a lăsat peste trecutul acestui vajnic colț de românism. Aflăm că viața românească se pierde aici în nopți timpilor și a rezistat cu îndârjire încercărilor soartei, sub turci și sub bulgari, strâns adunată în zidurile unor cetăți inexpugnabile, școala și biserica românească. Din placa comemorativă, care poartă nume sunătoare de dascăli români, ca și din lămuririle d-lui Apostol Culea despre „Vechea școală românească a Turtucăii“ înțelegem tot dorul de carte a acestor români și ce a însemnat toată truda lor de a alerga după un dascăl bun și în Oltenia, și la Buzău, și la Câmpina și până la Sibiu, de unde și-au adus dascăl pe Leon Barițiu la 1883.

Stăruința aceasta a fraților noștri răzlețiți dincolo de Dunăre, fără să fi fost vre-odată rupți din sufletul unitar al neamului, este încă un certificat despre setea de cultură a poporului românesc și o neprețuită dovadă despre perfecta unitate etnică a ființei noastre naționale, așa cum ni-a ajutat Dumnezeu să ne sălășluim pe acest pământ al vieții omenești.

Marile premii naționale de literatură pe 1927.

D. Ion Gorun, laureat al premiului național pentru proză din anul trecut, publică într'un ziar bucureștean întâmpinarea adresată ministerului artelor cu privire la decernarea premiilor naționale de literatură din acest an. Se știe că potrivit dispozițiilor stabilite la instituirea acestor premii, în fiecare an laureatii noi se aleg prin votul tuturor laureatilor anilor precedenți. D. Gorun își exprimă în această întâmpinare votul, raliindu-se propunerii făcută de d. G. Bogdan-Duică de a se vota pe față, motivat și în scris.

Cu logica strânsă proprie scrisului d-sale, d. Gorun arată utilitatea acestui sistem de votare. Se asigură o alegere scutită de surprize și ferită de orice spirit de părtinire sau de rău înțelesă camaraderie de cenaclu. Pe lângă aceasta se salvează nealterat principiul, care a prezidat la înființarea acestor premii: încununarea unei opere literare depline, a unei opere rotunjite, care a ieșit din faza nestabilă a tatonărilor, în căutarea unei expresii definitive și a produs suficient pentru a alcătui o individualitate distinctă în evoluția noastră literară.

Acesta poate fi singurul rost al marilor premii naționale. Premiile de încurajare, dacă nu există să se creeze. La noi sunt cu deosebire necesare. Dar să nu se repete greșiala din anii trecuți — spune d. Gorun — de a se premia pe Gorun și Topârceanu înainte de a se fi premiat opera lui Iacob Negruț și să nu se mai facă nedreptăți, ca cea făcută lui Slavici, care acum nu se mai poate repara.

După aceste considerațiuni orientându-se, d=sa crede că scriitori calificați pentru premiul național sunt d=ni I. Agârbiceanu, G. Ranetti, Jean Bart, Cincinat Pavelescu și propune să se deacearnă premiile din acest an d=lui Ion Al. Basarabescu, pentru proză, d=nei Elena Farago pentru poezie și d=lui Ovid Densușianu pentru critică și istoriografie literară.

O singură obiecțiune să ni se permită. D. Ion Al. Basarabescu a fost, dacă nu ne înșelăm, prefect la Ploești sub ocupația germană din 1916—1918 și dacă lui Slavici pentru opiniunile sale exprimate cinstii s'a ridicat dreptul de a fi laureat al premiului național, dlui Basarabescu, care, acceptând prefectura sub nemți, a jucat un rol ceva mai odios, ar fi o sfidare să i se dea, iar plenul leauranților ar săvârși

un act de inconsecvență față de ei înseși, judecând cu două măsuri.

Pentru memoria literară a lui Slavici, care a înțeles că a greșit și a suferit în tăcere toate consecințele greșelii sale, d. Basarabescu, cu literatura d=sale incomparabil inferioară în calitate și conținut, nu poate fi laureatul premiului național.

DE LA ADMINISTRAȚIE

Ioan Manasiu. Cu suma trimisă abonamentul vă este achitat pe întreg anul curent.

Petre V. Popovici. Confirmăm primirea sumei de lei 300.
Costinescu Emil. Confirmăm primirea sumei de 200 lei.

